

DR. KÜRTI GYÖRGY

Trianon hatása a Ceglédi Magyar Királyi Állami Kossuth Főgimnáziumra

Az 1920-as naptári év nagyon sok szomorú változást hozott a magyarság életében. 1920. június 4-én írták alá azt a békediktátumot, amelyet az I. világháború után a győztes hatalmak Magyarországra erőltettek. Ez az ún. trianoni béke, amelynek következtében az ország területe kétharmaddal csökkent, a magyar nyelvű lakosságból pedig közel 3,5 millióan határon kívülre kerültek. Trianon gazdasági kára is óriási volt, hiszen a nyersanyag nagy része a határon túl maradt, így a hazai feldolgozóipar nyersanyaghiányban szenvedett. A monarchián belül kialakult belső piaci rendszer összeomlott. Az új határok meghúzásával a XIX. század második felében kialakított pókhálós szerkezetű vasúthálózatunk több központja a szomszédos országba került.

E kiadványban nem az országos problémákat, hanem a helyi, ezen belül is a gimnáziumot érintő történéseket mutatom be. Azt kívánom érzékeltetni kívánom, hogy mit jelentett egy intézmény életén belül a békediktátum.

A Ceglédi Kossuth Lajos Gimnázium 1899-ben létesült¹, ekkor indult el az első évfolyamon a tanítás. A gimnázium épülete 1903-ban készült el.

Ebben az épületben található az iskola irattára, amely – szinte hihetetlen módon – valamennyi keletkezett iratot máig tartalmazza, kivéve azokat, melyek selejtezésre kerültek. Mindez azért is „hihetetlen”, mert az irattárnak is helyt adó épületet 1919-ben több hónapon át román katonák szállták meg, 1944 és 1946 között pedig hadikórházként működött.

A tanulmány elkészítéséhez döntően a gimnáziumi Értesítőket² és az irattár anyagát használtam fel. Az irattáron belül, a jelen írás kidolgozása szempontjából a legfontosabb dokumentum a tanárok adatait tartalmazó az ún. Tanári Törzskönyv³.

Az iskola épülete 2020-ban

1. Személyi feltételek alakulása

1.1. Személyi változások 1899 és 1931 között

Az 1. sz. táblázat jól mutatja, hogy a tantestület létszáma a felvett osztályok számának növekedésével arányosan emelkedett. Az is kiolvasható a táblázatból, hogy minden tanévben jöttek új tanárok, de a régebbiek közül el is mentek. Viszonylag folyamatosan volt tanárváltás. A tanárok száma a háborús időben is alig változott. A tantestület létszáma 1918 őszéig általában 21-23 fő volt.

1.sz. táblázat: Statisztikai adatok az 1899-1931 között évekről

tanév	kinevezett tanár (fő)	távozott tanár (fő)	a tantestület létszáma (fő)	óraadók száma (fő)	osztályok száma	tanulói létszám magántanulóval együtt (fő)
1899/00	3	1	3	4	2	92
1900/01	3	-	5	4	3	130
1901/02	1	2	6	4	4	171
1902/03	6	1	11	5	5	191
1903/04	3	1	12	4	6	219
1904/05	2	1	12	4	7	238
1905/06	4	1	15	4	8	258
1906/07	2	-	16	5	9	278
1907/08	2	2	17	8	9	319
1908/09	3	1	17	8	9	337
1909/10	5	4	18	6	10	373
1910/11	2	2	18	6	10	370
1911/12	2	1	20	5	10	370
1912/13	5	2	20	6	10	358
1913/14	2	3	20	5	10	389
1914/15	4	2	21	4	11	488
1915/16	-	1	21	4	11	462
1916/17	2	1	21	5	11	417
1917/18	2	1	23	6	11	455
1918/19	3	6	53	6	12	540
1919/20	24	4			12	509
1920/21	11	14	23	5	11	507
1921/22	1	5	23	5	11	501
1922/23	2	5	22	5	11	499
1923/24	-	2	23	4	11	520
1924/25	3	3	24	4	12	543
1925/26	-	-	24	4	12	537
1926/27	-	-	24	4	12	514
1927/28	2	2	25	4	12	98
1928/29	2	2	24	3	12	440
1929/30	2	1	24	4	12	393
1930/31	-	-	23	3	12	396

Három tanévben 1918/19, 1919/20, 1920/21 38 tanár érkezett és ugyanakkor 24 el is ment. Az összevont értesítő (1918/19 és 1919/20-as tan évekről) 53 kinevezett tanár nevét sorolta fel.

53 tanár egyidejű, gimnáziumon belüli foglalkoztatása lehetetlen volt, hiszen ezekben a tanévekben is 11-12 osztály járt az iskolába.

Az 1919/1920-as tanév tanévnyitó értekezletét 1919. szeptember 9-én a Surányi Hadiárva Otthonban⁴ tartották, amelyen 19 tanár vett részt. A jegyzőkönyvből kiderült, hogy miért ilyen kevés tanár jelent meg a nyitó értekezleten. A távollévők számát és okát az alábbi táblázat mutatja:

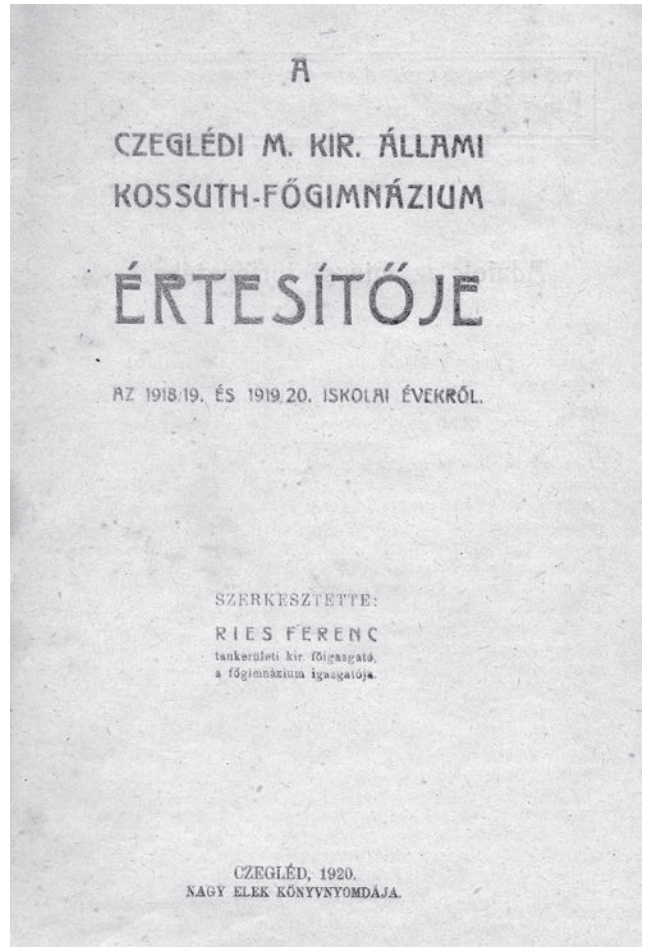
az abonyi és az albert-irszai tanfolyamon	10 fő
letartóztatott kommunista agitátor	4 fő
igazoló bizottság ⁵ által kifogásolt	5 fő
románok által internáltak vörös katona	4 fő
közlekedési okok miatt akadályozott	2 fő
állást változtatott	3 fő
spanyol náthában meghalt	2 fő
nyugdíjba ment	1 fő
románokat „kiszolgálta”	2 fő

Ezen kívül még 9 tanár nevét említette, akik nagyon rövid ideig voltak itt, vagy nem is foglalták el állomáshelyüket.

A tanév folyamán nagyon nagy változások történtek.

A diákok naponta való bejárásának bizonytalansága⁶ és

a menekült tanárok valamint a pályakezdő tanárok elhelyezése miatt Abonyban⁷ és Albertirsán⁸ ún. előkészítő tanfolyamot indítottak, ahol 10 tanárt foglalkoztattak. (Farkasfalvi Kornél, Hommer László, Máté Károly, Szemerey Gergely, dr. Benkovich István, Biczó Ferenc, Hárs János, Dénes Ödön, Jankovits János, Tittel Lajos.) Mivel a tanfolyam felügyeletét a ceglédi gimnáziumra bízták, így e 10 tanár neve is szerepelt az 53 név között.

Az összevont értesítő borító lapja

" A nehéz megélhetési viszonyokat figyelembe véve Abonyban a ceglédi áll.főgimnázium felügyelete alatt a folyó 1919/20 tanévre az ottlelvő 25-30 tanuló részére gimnáziumi előkészítő tanfolyamot engedélyezek.

Részlet az Abonyban megalakuló tanfolyam engedélyezéséről⁹

" Alberti-Irsán és a szomszédos községekben / Czeplédberczel, Pilis és Monor / lakó középiskolai tanulók szüleinek és a ceglédi áll.főgimnázium igazgatójának kérelmére Alberti-Irsán 45-I-VII.oszt. tanuló részére a f.é.1919/20 tanévre gimnáziumi előkészítő tanfolyamot engedélyezek.

Részlet az Albert-Irsán megalakuló tanfolyam engedélyezéséről¹⁰

Az 53 fő között szerepeltek azok a tanárok is, akik csak a tanév egy részében tanítottak, itt volt állásuk, de valamilyen ok miatt a feladatukat nem tudták ellátni. „Dr. Braun Soma, Heim Ádám, Miklóssy Sándor, Szilágyi Adolf mint kommunista agitátorok le vannak tartóztatva és a Vall. és Közokt. Min. 103 265/1919. számú rendelete alapján ez idő alatt szabadságoltaknak tekinthetők. Úgy szintén szabadságoltattak a fenti minisztériumi rendelet értelmében Balázs Andor, Esztergályos Ágoston, Gerece Ambrus, Peternell Károly és Spangel Rezső mint akiknek a kommunizmus idejében tanúsított magatartását az Igazoló Bizottság nem találta kifogástalannak.”

Részlet az 1919. szeptember 9-én megtartott értekezlet jegyzőkönyvéből.¹¹

Az 1919. szeptember 9-én megtartott tantestületi alakuló értekezleten mindösszesen 19 tanár vett részt. „... Dobó Zoltán, Mayer Péter és dr. Opper Jenő mint vörös katonákat internálták a románok. Úgy szintén a megszálló román csapatok internálták a húsvétkor a Mezőberényben szabadságon lévő Velker Jánost¹², mint volt tartalékos tisztest is. Irányi István a katona köteles korban lévők utazásának beszüntetése folytán a Dunántúlon rekedt. Dr. Szarka Gyula ez idő szerint Vácson van, ahonnan nem jöhet ide, mert az itteni román hatóságok a vöröshadseregben volt tiszteket internálják tekintet nélkül arra, hogy hogyan kerültek a vöröshadsereg kötelékébe...”¹³

Ugyanebben a jegyzőkönyvben az igazgató nagy szeretettel köszöntötte az ún. „menekült” tanárokat.: „... A tanári testület új tagjai Cserghő Mihály és a cseh-szlovákok által kiutasított Miklósy Ferenc, Paulovics István és Tittel Lajos. Az elnöklő igazgató a tanári testület nevében is a legmelegebb rokonérzésnek ad kifejezést a kiutasított kollegákkal szemben, közéjük számítva dr. Simon Lászlót is, aki már április hónapban volt kénytelen hasonló körülmények között elhagyni a csehek által megszállt területet és biztosítja egyúttal őket, hogy a tanári testület minden tagja a legnagyobb készséggel lesz segítségükre súlyos helyzetükben.”

1919. november 10-én készült egy újabb tantárgyfelosztási tervezet, ahol még mindig csak 19 tanárt tudtak beosztani tanításra.

Tantárgyfelosztás 1919. nov. 17-től kezdve.
(Tervezet)

Andrácz Pál (lat. gör.): VIII _{1,2,3,4} IV _{1,2} ... 14 ^o , a IV ^o o. fentke
L. Romkó János (" "): V _{1,2,3,4} VIII _{1,2} ... 13 ^o , a V ^o " "
L. Simon László (" "): VII _{1,2,3,4} VI _{1,2,3} ... 15 ^o , a VII ^o " "
Mészáros Gyula (" "): VI _{1,2,3,4} V _{1,2,3} ... 14 ^o , a VI ^o " "
Liklóczy Ferenc (lat. német): III _{1,2,3,4} VI _{1,2,3} ... 15 ^o , a III ^o " "
Horny József (" "): III _{1,2,3,4} V _{1,2,3} VIII _{1,2} ... 17 ^o , a III ^o " "
Bencze András (lat. magyar): III _{1,2,3,4} V _{1,2,3} VIII _{1,2} ... 16 ^o , a III ^o " "
Fecskés János (" "): III _{1,2,3,4} V _{1,2,3} VIII _{1,2} ... 17 ^o , a III ^o " "
Barzsi Ödön (jézt. tót.): III _{1,2,3,4} ... 12 ^o , a III ^o " " (család névénél) jézt.
L. Nagy Rezső (" "): III _{1,2,3} V _{1,2,3} VII _{1,2} ... 11 ^o
Sátrkány József (" "): IV _{1,2,3} VII _{1,2,3} VIII _{1,2} ... 12 ^o
L. Solti Jenő (" "): V _{1,2,3,4} VII _{1,2,3,4} VIII _{1,2,3,4} ... 13 ^o
János István (jézt. tót.): III _{1,2,3,4} III _{1,2,3,4} IV _{1,2,3,4} V _{1,2,3,4} ... 16 ^o (család névénél)
Háster Volán (" "): III _{1,2,3,4} III _{1,2,3,4} III _{1,2,3,4} VI _{1,2,3,4} ... 13 ^o
Jóby László (" "): III _{1,2,3,4} III _{1,2,3,4} III _{1,2,3,4} V _{1,2,3,4} VI _{1,2,3,4} ... 15 ^o (család névénél)
Tóth János (" "): III _{1,2,3,4} III _{1,2,3,4} III _{1,2,3,4} VII _{1,2,3,4} ... 17 ^o
Piros László (mat. gör.): III _{1,2,3,4} III _{1,2,3,4} III _{1,2,3,4} V _{1,2,3,4} VI _{1,2,3,4} ... 17 ^o
Schultz Ernő (" "): III _{1,2,3,4} V _{1,2,3,4} VIII _{1,2,3,4} ... 14 ^o (család névénél) a VIII ^o o. f.
Ries Ferenc (" "): VII _{1,2,3,4} ... 3 ^o

Kérem: A Koll. a tankerületnek meggyőződésüket lehatárolva minden feljebb írtam.

Cegléd, 1919. nov. 10

Ries Ferenc

Az 1919. november 10-én készült tantárgyfelosztási tervezet.¹⁴

Bauer György 1918. október 1-jén, Pais Dezső 1919 februárjában, Vári Rezső 1919 januárjában más iskolába távozott. Dr. Vajtziczky Emánuel 1918 októberében, László Pál pedig 1918 novemberében meghalt. Timbus Endre csak 1919 szeptemberben tanított a gimnáziumban. () Paulovits Károly 1918. október 1-jén nyugdíjba ment. Márkus Szilviusz 1919 húsvét óta a románoktól megszállt területen volt. Dr. Oppel Jenő 1919. február 4-én szerencsésen visszatért a csehek által megszállt területről.

Főigazgató Ur!

K. T. P. I. A. I. / 18

Jelentem, hogy a csehektől Szepesmegyében intronálva volt dr. Oppel Jenő tanár a szlovák határon szerencsésen átszökve, a tegnapi napon újra elfoglalta itteni állását.

Az értekezési határozati rendben katonai szolgálatot teljesítve, az ennek folytán lezárított polgári illetményei újból szabályozandók lesznek, amit ezennel kérek.

Cegléd, 1919. február hó 4. én.

Igazgatói jelentés a tankerületnek dr. Oppel Jenő visszatéréséről.¹⁵

Az igazgatónak nagyon nehéz lehetett ezekben az években a rendes tanítást megszervezni. Az ide küldött tanárok egy része nem érkezett meg, így nem tudta feladatát ellátni. Erre igen jó példa az Albert-Irsán megindított előkészítő tanfolyam helyzete. A tankerület 1919. december 29-én kelt levelében engedélyezte a tanfolyam indítását és oda ki is nevezte a következő tanárokat: Jávor Andor, K. Papp László, Farkasfalvi Kornél, ifj. Gabrovicz Ede személyében. Az igazgató 1920. január 4-én jelentette, hogy Farkasfalvi és Jávor jelentkeztek Cegléden, a másik két tanárról nem tud semmit. Az Albertirsán megszervezett tanfolyam olyan jelentős volt, hogy az az 1920-ban megjelent „Magyarország magyar közigazgatás alatti területén lévő fiú-és leány középiskolák tankerületi beosztása” kimutatásban külön is szerepelt.

**Magyarország magyar közigazgatás alatti területén levő
fiú- és leányközépiskolák tankerületi beosztása.**

(A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1920. évi 113.700. sz. a. kelt rendeletével megállapított beosztás.)

Gimnáziumi előkészítő-tanfolyamok, állami tanárokkal:

Alberti-Irsa,
Ókéske,
Ózd,
Szécsény.

Részlet az 1920-as a magyar középiskolák nevét tartalmazó jegyzékből⁶

1920. február 14-én készült egy névjegyzék a Ceglédi gimnáziumba beosztott tanárokról.¹⁷ Ebben 45 tanárt soroltak fel és még külön megemlítette, hogy az 1919/20-as tanévben még öt tanár az intézetünkhöz tartozott, de nagyon rövid ideig voltak itt.

Az iskola irattárában 417/1922. számon megtalálható az 1921/22-es tanévről az igazgatói jelentés. Ez 22 tanár nevét tartalmazta.

II. Az intézet személyzete.

1. A tanári testület az igazgatón kívül 21 működő és 1 másol
működő tanárból állott. A működő tanárok közül 17 rendes és 3 helyettes szaktanár és 1 rendes tannatanár. A helyettesek mindnyájan oklevelesek. Oraadó tanár nincsen. Csak rendkívüli tárgyat ^{tanító} tanít az iskolaorvos-egészségtanárón kívül egy volt? egy elemi iskolai tanító, aki a műéneket tanította. A tanárok létszáma éppen kielégítő és a szakirány is igen jó.

Részlet az 1921/22-es tanév igazgatói jelentéséből⁸

1.2. A menekült tanárok

Ki minősült menekült tanárnak? Erre a kérdésre nem könnyű válaszolni.

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium¹⁹ (VKM) 1922. november 23-án írt körlevelet a tankerületeknek. A budapestvidéki tankerület főigazgatója 1922. december 20-án kelt levelében szólította fel a gimnázium igazgatóját jelentéstételre.²⁰

„Miután rendkívüli horderejű érdekek fűződnek ahhoz, hogy országunk jelenlegi szomorú helyzetében a magyar jövőndőt munkáló és ezen munkát irányító tanügyi alkalmazottak hazafias megbízhatósága minden vitán felül álló és oly szilárd legyen, hogy arra nemzeti életünk újjáépítése bizton támaszkodhassék, szükségesnek tartom a vezetésemre bízott kormányzati ágazat menekült alkalmazottainak igazoló eljárás alá vonását, annál is inkább, mert más kormányzati és a nemzeti élet szempontjából kevésbé fontos kormányzati ágazatokban ezen igazoló eljárás már megindítatott.

Igazolás alá vonni kívánom azon alkalmazottakat, akik:

a/ az ország meg nem szállt területén 1919. aug. 1. és 1922. jún. 30-ka közötti időben jelentkeztek ellátásra, és akiknek 1919. aug. 1. és 1918. okt. 30-ka közötti időben az ország meg nem szállt területén beosztásuk nem volt.”²¹

(A körlevél még további két alpontban írt elő jelentési kötelezettséget.)

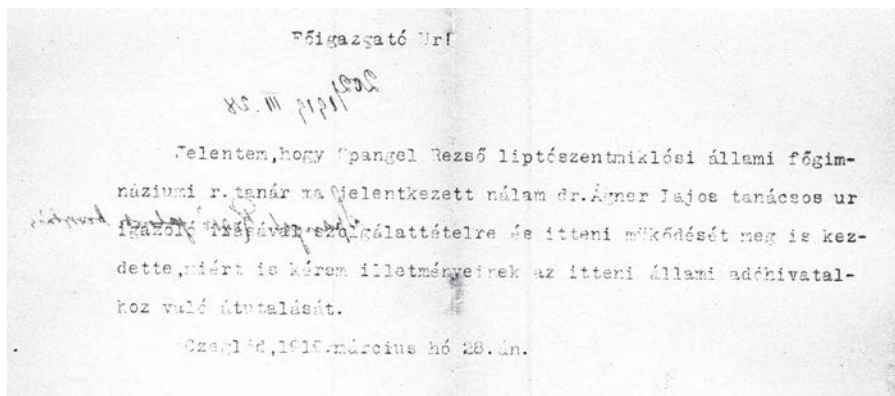
A gimnázium igazgatója az a/ pontban megfogalmazott feltételeknek megfelelően válaszolt az 1922. december 27-én keltezett levelében.

„Hivatkozással a vallás és közokt. minisztérium 164060/1922 sz. rendeletére, jelentem, hogy a vezetésem alatt álló intézetnél jelenleg működő menekült tanárok közül a következők esnek az a/ kategória alá: ...Jóbai János, Miklósy Ferenc, Pallein János, Szelezcky Mihály, Wiese Gyula, Gál Gedeon, Kristoff Géza...”²²

A szövegből az is kitűnik, hogy az igazgató feltehetőleg más tanárokat is menekült tanárnak fogadott el, de csak az a/ pontnak megfelelőket sorolta fel. A jelentés 1922 decemberében készült. A „Tanári törzskönyv” adatai szerint a jelzett időszakban több olyan tanár érkezett a „későbbi” határon túli területről, akiket nagyon rövid belül más iskolába helyeztek, tehát a jelentés elkészültekor már nem voltak a tantestület tagjai. Ők a következők:

Tittel Lajos, Cserghő Mihály, Dénes Ödön, Farkasfalvi Kornél, Szemerey Gergely, Derzsi Ödön, dr. Sobó Jenő, Feczko János, Ambrozy Pál, Bohár Gábor.

Ugyancsak a „Tanári törzskönyv” adatai alapján nagy valószínűséggel menekült tanárnak tekinthetők azok a tanárok, akik a később elszakított országrészekről kerültek ide 1918. október 30-tól kezdve egészen a jelentés szerint 1919. augusztus 1-ig. Ilyenek voltak: Dobó Zoltán, Piros Kálmán, Schmidt Adolf István, dr. Simon László, Spangel Rezső,²³ Velker János.

Az igazgató jelentése a tankerületnek Spangel Rezső állásának elfoglalásáról

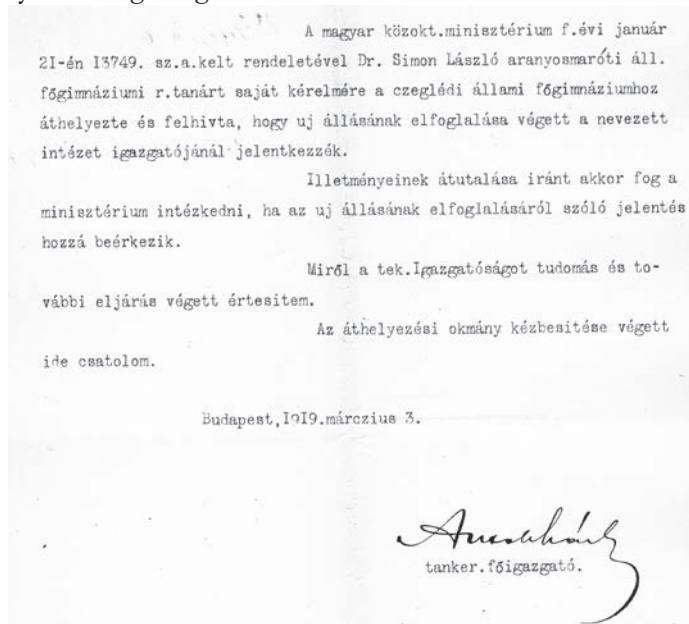
A törzskönyv adatai alapján voltak olyan tanárok is, akik ugyan 1922. december 27-e (az igazgatói jelentés) után kerültek iskolánkba, de előző munkahelyük felsorolásából egyértelműen látszik, hogy ők is határon túlról jöttek, de a ceglédi gimnáziumhoz kerülésük előtt más iskolában is tanítottak. Ilyenek voltak: Kreiger Kornél, Révfy Zoltán, dr. Benkovich István.

A „Tanári Törzskönyv” adatait tekintve tehát 27 olyan tanár volt, akiknek Ceglédre helyezése előtt a később elcsatolt területen volt a munkahelye, és 1918. november vége és 1924 között jöttek a ceglédi gimnáziumba. A gimnáziumba kerülésük sorrendjében:

Szarka Gyula dr., Dobó Zoltán, Velker János, Schmidt Adolf István, Piros Kálmán, Spangel Rezső, Simon László dr., Miklós Ferenc, Tittel Lajos, Ambrózy Pál, Cserghő Mihály, Sobó Jenő dr., Dénes Ödön, Feczko János, Wiese Gyula, Derzsi Ödön, Jóbai János, Farkasfalvi Kornél, Bohár Gábor, Kristoff Géza, Szemerey Gergely, Pallein János, Szeleczy Mihály, Benkovich István dr., Gál Gedeon, Kreiger Kornél, Révfy Zoltán.

Hogyan történt a menekülés?

Erre vonatkozóan csak közvetett adatokat találtam. A dokumentumokból úgy tűnik, hogy a „menekülni” szándékozó tanár áthelyezési kérelmét beadta a Vallás- és Közoktatási Minisztériumhoz vagy az illetékes tankerülethez és így került az anyaországba. Pl. dr. Simon Lászlót a Budapestvidéki Tankerület főigazgatója 1919. március 3-án keltezett levelében helyezte a ceglédi gimnáziumba.²⁴

A tankerület levele dr. Simon László elhelyezéséről²⁵

Állását itt 1919. április 7-én foglalta el. Velker János elhelyezéséről a minisztérium táviratban értesítette a ceglédi gimnáziumot. Ez abból a levélből derült ki, amelyben az igazgató jelentette a minisztériumnak, hogy Velker tanár elfoglalta állomáshelyét, de megélhetési gondjai vannak.²⁶ Az erdélyi Erzsébetváros²⁷ gimnáziumában tanító kolléga még januárban is megkapta onnan az illetményét. Azóta azonban ez a terület román fennhatóság alá került, így illetménye nem érkezett meg és komoly megélhetési gondjai támadtak.

Nagyobb a valószínűsége annak, hogy a menekült tanárok megérkezésükkor adták be állásigényüket és csak az eskütétel után helyezték őket Ceglédre. Több esküokmány is fennmaradt. Ezekből látszik, hogy Budapesten tettek esküt, majd pár nappal később kerültek Ceglédre. Pl. Piros Kálmán 1919. március 1-jén Budapesten a tankerület igazgatója előtt tette le esküjét,²⁸ ceglédi állását március 10-én foglalta el.

Én Piros Kálmán esküszöm az élő Istent, hogy Magyarországra hű leszek, a törvényeket, a királyi rendelkezéseket, rendeleteteket, utasításokat és szabályokat megtartom, hivatali előjárásomnak engedelmességek, a hivatali tiltást megőrzöm, a hivatalommal járó kötelezettségek teljesítésével együttműködök, lelkiismeretes pontosan és legjobbkor lehetségesen szívesen teljesítem. Isten engem így segítjen!

Budapest, 1919. márc. 1.

Piros Kálmán esküokmánya

A Ceglédre érkezett tanárokat „ideiglenesen” helyezték ide, elképzelhető, hogy a főhatóságnak szándéka volt őket tovább küldeni, vagy szociális okok miatt, vagy biztosabb állás reményében. Mint például Miklós Ferencet, a minisztérium 1919. október 14-én kelt levele szerint: „Miklós Ferenc, nyitrai kat. főgimn. tanár úr, mint menekült, addig míg végleges állomáshelye megállapítható lesz, ideiglenesen a ceglédi áll. főgimn. hoz. fog beosztani.”²⁹

A vallás- és közokt. minisztertől.

Miklós Ferenc, nyitrai kat. főgimn. tanár úr, mint menekült, addig amíg végleges állomáshelye megállapítható lesz, ideiglenesen a ceglédi áll. főgimn. hoz. fog beosztani. Az idevonatkozó intézkedés folyamatban van. Kérem az Igazgatóságot, hogy a hivatalos irat megérkezéig nevezett tanár urat beosztani és foglalkoztatni sziveskedjék.

Budapest, 1919. évi október 14. n.

A miniszter rendeletéből:

Dr. Vicsor László
a középisk. ügyoszt. főnöke.

Budapesti VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSI MINISZTER
KÖZÉPISKOLAI IGAZGATÓSÁG
1919. OKTÓBER 14.

Dr. Ferenc Miklós
középisk. igazgató.

A VKM értesítése Miklós Ferenc ideiglenes beosztásáról

Hasonlóan ideiglenesen helyezték ide Jóbai János tanár urat is, aki 1919. november 17-én érkezett Ceglédre.

A menekült tanárok megoszlása a ceglédi gimnáziumba kerülésük időpontja alapján:

1918-ban	1
1919-ben	17
1920. 06. 04. előtt	3
1920. 06. 04. után	3
1921-ben	-
1922-ben	1
1923-ban	-
1924-ben	2
összesen:	27

A Trianoni békediktátum aláírása (1920. június 4.) előtt érkezett Ceglédre a 27 menekült tanár közül 21 fő. A menekülés gyakorlatilag 1918 őszétől folyamatos volt, de 1919-ben felgyorsult, miután az antant engedélyével a szomszéd országok katonasága (csehek, románok, szerbek) már megszállták a nagyrészt később elcsatolt területet. 2 fő (Kreiger Kornél és Révfy Zoltán) később került Ceglédre, de ők is 1919-ben hagyták el ezt a területet. Mindebből egyértelműen látszik, hogy a legjelentősebb menekülési hullám 1919-ben volt.

A menekült tanárok megoszlása az előző munkahelyük telephelye szerint:

Románia (13 fő): Gyergyószentmiklós 3 fő: Székelyudvarhely, Erzsébetváros, Fogaras, Nagyszalonta, Szamosújvár, Kolozsvár, Petrozsény, Temesvár, Szatmárnémeti, Karánsebes, 1-1 fő.

Csehszlovákia (12 fő): Aranyosmarót 3 fő, Beregszász 2 fő, Lőcse, Eperjes, Liptószentmiklós, Nyitra, Igló, Ipoly-ság, Pozsonyszentgyörgy 1-1 fő.

Szerb-Horvát-Szlovén Királyság (2 fő): Versec, Zombor 1-1 fő.

A menekült tanárok megoszlása születésük helye szerint:

Erdély (4 fő): Szabadfalu, Gyergyószentmiklós, Fintaháza, Barót,

Felvidék (8 fő): Thurizsakálás, Dobsina, Komárom, Zólyom, Sóvárad, Léva, Gölnicbánya, Felka,

Burgenland: (1 fő) Nezsider,

Kárpátalja (2 fő): Ungvár, Beregszász,

Délvidék (1 fő): Ada,

Határon belül (10 fő): Budapest (4 fő) Kecskemét, Csepreg, Csabrendek, Monor, Sajószentpéter, Kővágóörs,

Egyéb (1 fő): Augsburg.

A menekült tanárok több mint felének (16 fő) születési helye is 1920 után a határon kívülre került.

A menekült tanárok megoszlása a ceglédi gimnáziumban töltött idő alapján:

1 évnél kevesebb:	4
1-2 év	8
3-4 év	3
5-6 év	1
7-10 év	2
11-15 év	-
16-20 év	5
21-29 év	2
30 év felett	2

A ceglédi gimnáziumban töltött idő szerinti táblázatból jól látszik, hogy a menekült tanárok közel fele (12 fő) két éven belül továbblépett. Az is kiolvasható, hogy a két világháború közötti ún. „nagy” tantestület meghatározó személyei közül heten voltak olyan menekült tanárok, akik 16 évnél több évet tanítottak itt. Piros Kálmán (39 év), Jóbai János³⁰ (32 év), Szelezky Mihály (26 év), Velkey János (26 év), Vizsolyi Gyula³¹ (20 év), dr. Simon László (19 év), Schmidt A. István³² (19 év).

A menekült tanárok életkoruk szerint a ceglédi gimnáziumba kerüléskor:

20-30 év között	5
31-40 év között	13
41-50 év között	5
51 év felett	4

A menekült tanárok – érthetően – zömmel fiatalok voltak. A 27 főből 40 évnél fiatalabb volt 18 tanár. Érdekes, hogy viszonylag időskorban került Ceglédre 4 tanár. Mind a négyen akkor már betöltötték az 50. életévüket. (Pallein János, Farkasfalvi Kornél, Feczkó János, Tittel Lajos).

A menekült tanárok munkahelyének változása:³³

Ambrozy Pál: Fogaras – Cegléd – Budapest
 Benkovich István dr.: Békésgyula – Rozsnyó – Nagykároly – Magyaróvár – Kiszteben – Karánsebes – Jászapáti – Cegléd – Nyírbátor
 Bohár Gábor: Gyergyószentmiklós – Cegléd – Székesfehérvár
 Cserghő Mihály: Mesterszállás – Aranyosmarót – Cegléd – Törökszentmiklós
 Dénes Ödön: Versec – Cegléd – Szentgotthárd
 Derzsi Ödön: Mezőtúr – Petrozsény – Szentés – Kolozsvár – Cegléd
 Dobó Zoltán: Székelyudvarhely – Cegléd
 Farkasfalvi Kornél: Budapest – Rozsnyó – Budapest – Miskolc – Temesvár – Cegléd – Budapest
 Feczkó János: Besztercebánya – Szamosújvár – Cegléd
 Gál Gedeon: Nagykanizsa – Szeged – Ipolyság – Kaposvár – Cegléd – Kaposvár
 Jóbai János: Nagyszében – Erzsébetváros – Petrozsény – Cegléd
 Kreiger Kornél: Beregszász – Tarpa – Fehérgyarmat – Cegléd
 Kristoff Géza: Salgótarján – Körmöcbánya – Gyergyószentmiklós – Cegléd- Kecskemét
 Miklósy Ferenc: Szombathely – Zsolna – Debrecen – Podolin – Nyitra – Cegléd
 Pallein János: Kecskemét – Zombor – Cegléd
 Piros Kálmán: Eperjes – Cegléd
 Révfy Zoltán: Szabadka – Beregszász – Jászberény – Tarpa – Fehérgyarmat – Cegléd
 Schmidt Adolf István: Aranyosmarót – Cegléd – Budapest
 Simon László dr.: Aranyosmarót – Cegléd – Budapest – Hatvan – Cegléd
 Sobó Jenő dr.: Nagyvárada – Nagyszalonta – Cegléd
 Spangl Rezső: Liptószentmiklós – Cegléd
 Szarka Gyula dr.: Pozsonyszentgyörgy – Cegléd – Budapest
 Szelezky Mihály: Szatmárnémeti – Cegléd
 Szemerey Gergely: Pápa – Budapest – Szászváros – Gyergyószentmiklós – Cegléd – Kecskemét
 Tittel Lajos: Kaposvár – Lőcse – Cegléd
 Velker János: Erzsébetváros – Cegléd
 Wiese Gyula: Igló – Cegléd – Budapest

A menekült tanárok megoszlása Ceglédről való távozás oka szerint:

nyugdíjba ment: 10 fő

Dobó, Piros, Simon, Miklósy, Tittel, Jóbai, Pallein, Kreiger, Szeleczy, Révfy

aktív korában meghalt: 5 fő

Velker³⁴, Spangel, Sobó, Feczko, Derzsi

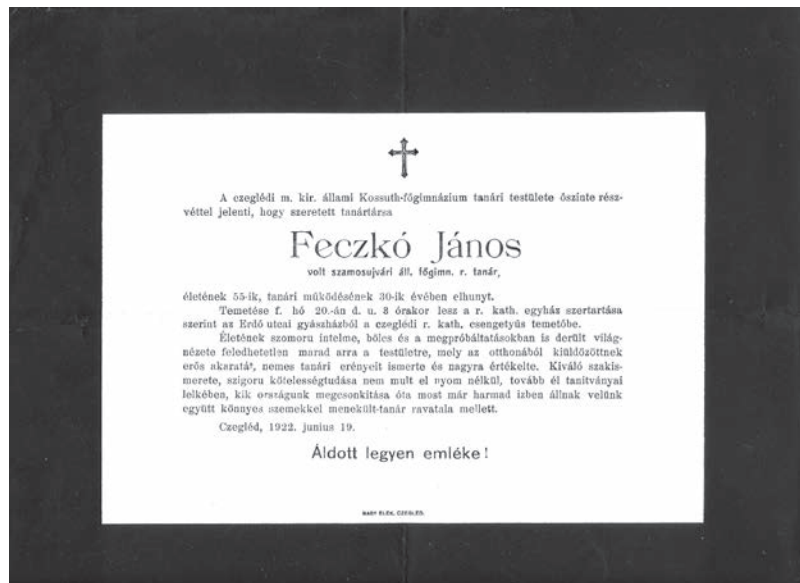
más középiskolába helyezték át: 12 fő

Schmidt, Ambrozy, Dénes, Farkasfalvi, Bohár, Wiese, Kristoff, Szemerei, Benkovics, Cserghó, Gaál, Szarka.

Az iskolai Értesítők (1899-től 1948-ig) a nyugdíjba vonuló, vagy elhunyt kollégákról nekrológot közöltek. Természetesen így volt ez a menekült tanárok esetében is. Az írásokban mindenütt utalás olvasható az érintettek menekült sorsára. Spangel Jenő, dr. Sobó Jenő, Feczko János és Derzsi Ödön aktív tanár korukban haltak meg. Pallein János és Révfy Zoltán nyugdíjba vonulásuk után hunytak el.

„Két tanárt a halál ragadott ki közülünk: Derzsi Ödönt október 4-én és dr. Sobó Jenőt június 5-én. Mindkettő mártírja volt magyarságának, az előbbit Kolozsvárról, az utóbbit Nagyszalontáról űzték el az oláhok akkor, amikor hosszú háborús katonai szolgálatuk után testben és lélekben megtörtén hazatérve azt hitték, hogy a pihenés ideje végre rájuk is. A hozzánk már betegeskedve érkező kartársak itt nemsokára ágyba dőltek és hosszú szenvedések után kilehelték nemes ideáloktól izzó magyarságtól áthevített lelküket. Mindkettő még fiatal volt, Derzsi Ödön 44, Sobó Jenő 38 éves. Az előbbi özvegyet és négy árvaát hagyott hátra keserves anyagi helyzetben, az utóbbi nőtlén volt...”³⁵

„A végvidéken, mint a magyar nemzeti kultúra apostola működött s a történelmi Magyarország összeomlásakor onnan elüldözött s ide Czeplédre menekült tanárok közül rövid másfél év alatt a harmadikat ragadta ki a kérlelhetetlen halál az élők sorából. Feczko János gyöngye testi szervezetét a meneküléssel járt sok szenvedés erősen megviselte. Itt Czepléden már sohasem volt teljesen egészséges, de nagy akaratereővel fáradszátlanul húzta az igát, míg 1922. május 25-én nem bírta tovább és június 19-én elhunyt, özvegyet és három ellátatlan gyermeket hagyván hátra, súlyos anyagi gondok között. A még csak 54 éves tanár, aki úgyszólván egész életét a szamosújvári áll. főgimnáziumnál töltötte, egyik megrendítő példája annak a vígasztalhatatlan sorsnak, mely hazánk intelligenciájának ez idő szerint osztályrésze. Isten áldása legyen emléken és segítő keze a hátramaradt családnak.”³⁶

Feczko János gyászjelentése, amelyen kiemelték, hogy volt szamosújvári tanárt temettek.³⁷

„... Révfy Zoltánt 1899-ben a szabadkai városi főgimnáziumnál a magyar–latin tanszéken helyettes tanárnak választották meg, majd 1901-ben megszerezte a tanári oklevelet s rendes tanárrá lépett elő. Szabadkán töltötte életének jelentős részét, legszebb éveit, ott érte 21 éves tanári működése után az összeomlás, amikor neki is menekülnie kellett. A minisztérium 1920-ban a beregszászi áll. főgimnáziumhoz osztotta be, ő is osztozott a menekült főgimnázium sorsában, Tarpán, majd Fehérgyarmaton tanított, majd az intézet megszűnése után 1924-ben Ceglédre került. Gödöllőn temették el....”³⁸

„... Pallein János Négy nappal halála előtt még megtartotta összes óráit, végezte az összefoglalások idegölő munkáját, tanított, mint igazi tanár, ereje fogytáig. Nehéz, küzdelmes életet élt, főképpen ifjúságában, mikor, mint szegény, vagyontalan ifjú teljesen önjerejére volt utalva. De lelki egyensúlyát nem veszítette el soha. Gölnicbányán, Szepességnek ósrégi bányavárosában született, 1870. május 5-én, németajkú, szegény szülőktől. ... 1899-ben a kecskeméti főreáliskolához helyettes tanárnak kinevezték. Innen Zomborba került s ott lett rendes tanár, onnan nősült, s ott töltötte életének legszebb éveit. De az összeomlás után újból kemény megpróbáltatások sújtották, végigszenvedte a megszállást, a kiutasítást, hónapokig volt beteg feleségével fűtetlen vasúti teherkocsik lakója, lakott nedves, szűk lakásokban s mikor végre megfelelő elhelyezkedést talált, azt már sokáig nem élvezhette. január 9-én (1929) halt meg.”³⁹

Miklós Ferenc igazgatóhelyettes nyugdíjba vonulása alkalmával (1938. április 1.) az életéről és munkásságáról a következőket írták:

„...A világháború vihara őt is sok drága értéktől fosztotta meg. Kiűzte békés, szorgalmas, csendes munkájából, melyet a tanári nevelő és oktató munkán felül a nyitrai múzeum hatalmas könyvtárában végzett. Elszakította abból a nyájas városból, mely feledhetetlenül vésődött szívébe, Nyitrától. A város, melynek képviselőtestületében helyet foglalt, a felvidék, ahol a Felvidéki Magyar Köz művelődési Egyesület igazgatósági tagja volt, idegenek kezére került. Anyagi romlás, gyermekei egészségének megrendítő problémái, a menekülés, utána a bizonytalanság és hosszú, vergődő szegénységű tanári sors jutottak osztályrészül élete delén. A saját egészsége is meggyengült, nehéz gyötrelmes fájdalmak szinte állandóan lebegtek felette...”⁴⁰

1.2.1. A menekült tanárok életútja⁴¹

dr. Szarka Gyula

1918-1928 között, 10 évig volt a gimnázium latin – történelem szakos tanára. 1889. október 30-án született Turiszakállason (Komárom m.). Budapesten végezte az egyetemet. Pozsonyszentgyörgyön a kegyesrendi gimnáziumban tanított 1910-1918 között. 1918. november 20-ával, 29 évesen került a ceglédi gimnáziumba. Az I. világháborúban tartalékos főhadnagy volt. Katonai kitüntetései: katonai arany érdemkereszt⁴², I. o. signum laudis⁴³ és a Károly-csapatkereszt⁴⁴. 1928. augusztus 4-ével áthelyezték Újpestre a Könyves Kálmán Gimnáziumba. Váci múzeumegyesület megbízásából feldolgozta Vác városának a török hódoltság alatti történetét.

Dobó Zoltán

1919-1925 között, 6 évig volt a gimnázium testnevelő tanára. 1872. december 8-án született Budapesten. Érettségi után 1905-ben tornatanítói oklevelet szerzett. 1905-1918 helyettes, majd rendes tornatanító Székelyudvarhelyen az Állami Főreáliskolában. 1914-1918 között az I. világháborúban századosként katonai szolgálatot teljesített. Kitüntetései: a III. o. érdemkereszt és a Károly-csapatkereszt. 1919. január 7-én 47 évesen került a ceglédi gimnáziumba. 1925. január 1-jével ment nyugdíjba. Nyugdíjasként még 8 évig tanított a Ceglédi Állami Polgári Fiúiskolában.⁴⁵

Az iskolai feladatai: a cserkészcsapat, az ifjúsági énekkar és zenekar, az ifj. testgyakorló kör vezetője volt. Újjáépítette a román megszállás alatt tönkrement sportpályát.

Társadalmi szerepvállalása: Az 1920-as évek iskolai és városi sportéletének főszereplője volt. 1920-ban megszervezte első ceglédi atlétikai szakosztályt. A ceglédi MOVE⁴⁶ Sportegyesület atlétikai osztályának vezetője, a ceglédi Méhészeti Egyesület alelnöke volt.

1944. január 29-én 72 éves korában Cegléden halt meg.

Velker (Velkey) János

1919-1945 között, 26 évig volt a gimnázium történelem-földrajz szakos tanára.

Ungváron született 1885. október 9-én.⁴⁷ Munkácson végezte a gimnáziumot, az érettségi után pedig a budapesti egyetemen tanult. Első munkahelye Erdélyben volt. 1913-1917 között az erzsébetvárosi állami főgimnázium helyettes, majd 1917-1919 között rendes tanára volt.

1914-1918 között tartalékos főhadnagy a háborúban, az olasz fronton sebesülést is szenvedett. Kitüntetései: a III. o. katonai érdemkereszt, bronz és ezüst signum laudis, I. o. ezüst vitézségi érem és a Károly-csapatkereszt. Tevékenységéért 1934-ben vitézi⁴⁸ címet kapott.

A ceglédi gimnáziumba 1919. március 5-én, 34 évesen került. 1934-ben magyarosította nevét Velkeyre. Hegedűs Máriával kötött házasságából 10 gyermeke született. (János, Imre, Mária, György, István, Margit, László, Pál, András, Katalin) Közülük hárman – Imre, Pál, András – később szintén a ceglédi gimnázium tanárai lettek.

A gimnáziumban a tanításon kívül ellátott feladatai⁴⁹: évtizeden át a történelem és a földrajz szertárőre, 1934-ben a IV. Világjamboree⁵⁰ táborparancsnoka, cserkésztsiszt, cserkészapródok parancsnoka volt.

Társadalmi szerepvállalása: 1925 karácsonytól jelent meg a katolikus irányultságú Cegléd és Környéke című lap⁵¹, ennek munkatársa volt. 1928-tól 1945-ig a város népművelési titkára, az iskolán kívüli népművelési gondnoka, 1933-tól a tanyai népművelés vezetője volt. A ceglédi Szentszív-Szövetség⁵² titkára, a r. katolikus egyháztanács tagja, a Katolikus Kör alelnöke, a kat. egyháztanács és iskolaszék tagja, az Urak kongregációjának prefektusa⁵³, a Jézus Szíve Szövetség titkára, a ceglédi, az Actio Catholica⁵⁴ helyi hitbuzgalmi szakosztályának elnöke és az esperesi kerület szervezési bizottságának elnöke, a Frontharcos szövetség⁵⁵ helyi főcsoportjának társelnöke, a Stefánia Szövetség⁵⁶ ügyvezető igazgatója, a ceglédi nyomorenyhító bizottság tagja, a ceglédi járás vitézi hadnagya, a Frontharcos Szövetség helyi főcsoportjának társelnöke, az Egészségvédelmi Szövetség ügyvezető titkára, a Magyar Nemzeti Szövetség⁵⁷ ceglédi körének főtitkára, az Actio Catholica kerületi és helyi szervezési szakosztályának elnöke, a ceglédi Emericana dominusa⁵⁸, Vöröskereszt ceglédi fiókjának választmányi tagja volt. Az 1931-ben megjelent „Cegléd”⁵⁹ (Magyar városok monográfiája) c. kötetben két fejezetet írt. (1944 őszén a családjával együtt Németországba menekült. 1946. december 2-án baleset következtében a landshuti kórházban halt meg. Oberköllnbachban⁶⁰ a katolikus templomkertben temették el.

Az 1946/47-es Értesítőben rövid nekrológ jelent meg: *„Munkácson (Ungváron) született, onnan hozta magával a Zrinyiek, Thökölyek lángoló hazaszeretét, mely élete utolsó percéig magasán lobogott benne. Közel negyed századig működött iskolánkban, ahol tanítványainak atyja, kartársainak meghitt barátja volt. ...”*

Schmidt Adolf István

1919-1938 között, 19 évig volt a gimnázium földrajz-természetrájs szakos tanára.

1884. augusztus 8-án született Moson megye, Nezsider nevű településén. Az érettségi után Budapesten tanult. 1915-1918 között tartalékos főhadnagy volt a háborúban. 1915-1919 között az aranyosmaróti főgimnázium helyettes tanára, ahonnan 1919. március 8-án, 35 évesen került a ceglédi gimnáziumba. 1938. május 1-jével áthelyezték a budapesti Szent László Gimnáziumba.

A gimnáziumban a tanításon kívül ellátott feladatai: a zeneszertár őre, az iskolai cserkészcsapat parancsnoka.

Társadalmi szerepvállalása: A Surányi Árvaotthonban családfő, a ceglédi MOVE Sportegyesület háznagya, az Országos Testnevelési Bizottság helyi bizottságának tagja, a ceglédi Kaszinó Egylet⁶¹ háznagya, a Katolikus Kör választmányának tagja.

Piros Kálmán

1919-1958 között, 39 évig volt a gimnázium mennyiségtan-termesztetan szakos tanára. 1892. december 13-án született Csepregen. Az érettségi után a kolozsvári egyetemen tanult. 1916-1918 között tartalékos hadnagy volt a háborúban. 1919-től az eperjesi főgimnázium ideiglenes tanára, majd 1919. március 10-én, 27 évesen a ceglédi gimnáziumba helyezték. 1919. augusztus 20-án kötött házasságot. Három gyermeke: Kálmán, Tibor-Győző és Klára.

A gimnáziumban a tanításon kívül ellátott feladatai: évtizedeken át a fizika-matematika szertárőre, fűtési felügyelő, illetménykezelő, a Segítő Egyesület titkára⁶², cserkészapród parancsnoka, tandíjkezelő.

Társadalmi szerepvállalása: a ceglédi katolikus egyháztanács tagja, a ceglédi Katolikus Ifjúsági Egyesület⁶³ világi elnöke, a katolikus Kör választmányi tagja és kultúrbizottságának alelnöke, az Actio Catholica helyi kultúrbizottságának elnöke, az Actio Catholica helyi hitbuzgalmi bizottságának elnöke, a Foederatio Emericana „Ciglia” csoportjának dominusa, a Magyar Revíziós Liga ceglédi csoportjának választmányi tagja, a helyi Légoltalmi Liga gazdasági tanácsadója, a ceglédi beszerzési szövetkezetének igazgatósági tagja volt. A ceglédi gimnáziumból ment nyugdíjba 1958-ban. 1965. május 25-én, 73 évesen halt meg.

Dr. Simon László

1919-1936, valamint 1946-1948 között, 19 évig volt a gimnázium latin-görög-francia szakos tanára.

1888. augusztus 8-án született Rákoscabán. 1907 és 1911 között az érettségi után a budapesti egyetemen tanult. Doktori oklevelét 1911-ben, a tanári oklevelét 1912-ben szerezte meg. 1925-ben francia nyelvtanári tanfolyamot végzett. 1913-1919 között helyettes, majd rendes tanár az aranyosmaróti áll. főgimnáziumban, ahonnan 31 évesen 1919. április 7-én került a ceglédi gimnáziumba.

Az I. világháborúban tartalékos főhadnagyként szolgált. Kitüntetései: hadiékítményekkel és kardokkal díszített III.o. vaskoronarend, sebesülési érem, Károly-csapatkereszt, bronz és ezüst signum laudis hadiékítményekkel és kardokkal díszített III.o. katonai érdemkereszt, nagy ezüsttiszti vitézségi érem.

A gimnáziumban a tanításon kívül ellátott feladata: az ifjúsági könyvtár őre.

Társadalmi szerepvállalása: a Magyar Nemzeti Szövetség ceglédi körének főtitkára, a Magyar Nemzeti Szövetség ceglédi mozgósínházának igazgatója, a ceglédi Luther-szövetség választmányi tagja, a ceglédi Törekvési Sportegyesület⁶⁴ tiszteletbeli tagja, a ceglédi ev. egyház presbitere, a Magyar Nemzeti Szövetség ceglédi körének főtitkára, városi színügyi és iskolán kívüli népművelési bizottságnak tagja.

1936. július 6-ával saját kérésére a budapesti Verbőczy István Gimnáziumba helyezték át. 1939-1941 között a hatvani Magyar Királyi Állami Klebersberg Kunó Gróf Gimnázium igazgatója volt. 1946. április 25-től újból a ceglédi gimnázium tanára, ahonnan 1948. szeptember 1-jével vonult nyugdíjba.

1986-ban egykori ceglédi tanítványa dr. Traub István – volt követségi tanácsos – Simon László emlékére díjat alapított. A Simon László-díjjal a ceglédi gimnáziumban a magyar irodalom tantárgyból kimagasló eredményt elért végzős tanulót lehet jutalmazni.

Miklós Ferenc

1919-1937 között, 19 évig volt a gimnázium latin-német szakos tanára.

1873. március 25-én született Budapesten. Érettségi után teológiát tanult 1891 és 1895 között Vácott, Budapesten és Szombathelyen. 1896-1898-ig bölcsész tanulmányokat folytatott a budapesti egyetemen. 1903-ban szerezte meg tanári oklevelét. 1895-1919 között egyházi gimnáziumokban tanított. Állomáshelyei: Szombathely, Zsolna, Debrecen, Podolin, Nyitra.

Nyitrán a városi képviselőtestület tagja, és a Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület⁶⁵ igazgatósági tagja. 1914-1918 között, mint népfelkelő százados helyi szolgálatot teljesített.

46 éves volt, amikor feleségével és három gyermekével menekülni kényszerült. Így került 1919. szeptember 9-én a ceglédi gimnáziumba.

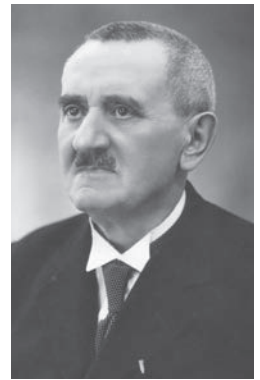
A gimnáziumban a tanításon kívül ellátott feladatai: a gimnázium igazgatóhelyettese 1922-től 1937-ig, a húszas években pedig a tanári könyvtár őre.

Társadalmi szerepvállalása: az Országos Középkisiskolai Tanáregyesület⁶⁶ választmányi tagja, a ceglédi Urak kongregációjának asszisztense, a ceglédi kat. egyházközség tanácsosa, az Actio Catholica ceglédi esperese, kerületi sajtószakosztályának elnöke.

1938-ban a ceglédi gimnáziumból ment nyugdíjba, ekkor a kormányzó igazgatói címmel tüntette ki.

Leánya Miklós Ilona 1927-ben érettségizett a ceglédi gimnáziumban és később a gimnáziumban tanított 1945-től 1965-ig. Leányának férje, dr. Márkus Artúr szintén a gimnáziumban tanított 1943-tól 1977-ig.

Cegléden halt meg 1944-ben. *„Több mint négy évtizeden át szolgálta a magyar köznevelés ügyét. Ebből 19 évet töltött iskolánkban. Pályájának boldogabb szakasza Nyitrán telt el, melynek emlékét a mi alföldi városunk soha nem tudta feledtetni vele...”*⁶⁷

Wiese (Vizsolyi) Gyula

1919-1939 között 20 évig volt a gimnázium latin-görög szakos tanára.

1881. február 14-én született Augsburgban⁶⁸. 1902-1906-ig egyetemi tanulmányokat folytatott Budapesten. Latin-görög szakos tanári oklevelét 1910-ben szerezte meg. 1908-1919 között az iglói főgimnázium helyettes, majd rendes tanára. 1914-től 1915-ig katonai szolgálatot teljesített, megrokkant. 1919. november 3-án 38 évesen került a ceglédi gimnáziumba. Nevét 1933-ban Vizsolyira magyarosította. 1939-ben kormányzókiutüntetést kapott, és igazgatói címben részesült.

A gimnáziumban a tanításon kívül ellátott feladatai: illetménykezelő, a főgimnáziumi tanári menza vezetője. Rendkívüli tárgyként gyorsírást is tanított. Társadalmi szerepvállalása: a ceglédi evangélikus egyház presbitere, ceglédi Luther-szövetség választmányi tagja, az Országos Stefánia-Szövetség ceglédi fiókjának pénztárosa, gondnoka.

1939. július 12-én áthelyezték Budapestre a IX. ker. Fáy András Gimnáziumba.

Jóbai János

1919-1949 között, 30 évig volt a gimnázium földrajz-természettan szakos tanára.

1887. augusztus 7-én Beregszászon született. Az érettségi után (1908-1912) a budapesti egyetemen tanult. 1915-ben természettan-földrajz szakos tanári oklevelet kapott, 1916-ban pedig tornatanítói bizonyítványt szerzett. 1915-1917 között a nagyszabenyi áll. főgimnázium helyettes tanára volt, majd az erzsébetvárosi ill. petrozsényi állami főgimnáziumban tanított. 1919. november 17-én, 32 évesen került a ceglédi gimnáziumba.

A gimnáziumban a tanításon kívül ellátott feladatai: évtizedeken át a természettan szer-tára őre, az önképzőkör természettudományi szakosztálynak vezetője, a román károk egyik felmérője volt.

Társadalmi szerepvállalása: 1942-től 1944-ig Cegléd város képviselőtestületének tagja, 1940-től 1946-ig a természettan tantárgy (biológia) tanulmányi felügyelője. Ő írta 1930-ban a „Cegléd megyei város kalauza”⁶⁹ kiadványt.

Pallein János

1920-1929 között, 9 évig volt a gimnázium mennyiségtan-természetan szakos tanára. 1870. május 5-én Gölnicbányán született. Az érettségi után a budapesti tudományegyetemen tanult. Mennyiségtan-természetan szakos tanár, diplomáját 1902-ben vette át. Helyettes tanár volt Kecskeméten (1899-1900), majd Zomborban (1900-1902). Itt kapta meg rendes tanári kinevezését. 1920. szeptember 7-től, 50 évesen, a ceglédi gimnázium tanára lett. A mennyiségtan, természetan tárgyak mellett gyorsírást (rendkívüli tárgy) is tanított.

1929. június 9-én halt meg. Cegléden az evangélikus temetőben nyugszik.

Szeleczy Mihály

1920-1946 között 26 évig volt a gimnázium mennyiségtan-természetan tanára. 1888. szeptember 7-én született Monoron. Érettségi után a budapesti tudományegyetemen tanult. Első munkahelye a szatmárnémeti királyi katolikus főgimnázium volt, ahol 1911-től helyettes, majd 1914 júliusától rendes tanárnak nevezték ki. 1918-ig tanított ott. Szatmárnémetiben ismerkedett meg feleségével, Ferenczy Irénnel, akivel 1919. augusztus 9-én kötött házasságot, két leánygyermekük született.

A katolikus főgimnáziumban 1919-ben román állami intézmény létesült, a tanárok „foglalkozás nélkül maradtak”. Mivel nem volt hajlandó letenni a román állam által megkövetelt hűség esküt, kiutasították az országból. Egy évi állástalanság után 1920. szeptember 10-én, 32 évesen lett a ceglédi állami főgimnázium tanára.

A gimnáziumban a tanításon kívül ellátott feladatai: 1937. szeptember 1-jétől 1945-ig a gimnázium igazgatóhelyettese. Rövid ideig, 1940. április 15-től július 1-ig, Szőnyi Sándor igazgató Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba történő távozásától az új igazgató Halász Gyula kinevezéséig ideiglenes megbízott igazgató volt. Így az 1939/1940. tanév értesítőjét is ő szerkesztette.

1943-tól 1946-ig a mennyiségtan tanulmányi felügyelője, a tanári könyvtár őre. (Az I. világháborút követően az első részletes leltárt ő készítette az állományról). Az 1901-ben alakult, a szegény tanulókat tankönyvvel ellátó Segítőegyesület könyvtárosa volt. 1946-tól részt vett a dolgozók gimnáziumához⁷⁰ szükséges felvételi vizsgára felkészítő tanfolyam vezetésében, majd tanított is ezen a tagozaton.

Társadalmi szerepvállalása: az Országos Középiskolai Tanáregyesület budapestvidéki körének pénztárosa, az Országos Középiskolai Tanáregyesület választmányi tagja, a Magyar Nemzeti Szövetség ceglédi körének pénztárosa, Ceglédi Kaszinó Egylet választmányi tagja, jegyzője. Munkájának elismeréseként 1938-ban gimnáziumi igazgatói címmel tüntették ki.

1946. július 1-jével a ceglédi gimnáziumból ment nyugdíjba. 82 éves korában, 1970. december 25-én hunyt el. 1992-ben a MTESZ⁷¹ ceglédi szervezete Cegléd a Tehetségekért névvel alapítványt hozott létre. Az alapítvány a természettudományos tantárgyakban kiemelkedő teljesítményt nyújtó középiskolás diákokat bronzplakettal jutalmazta. Így született a Szeleczy-díj, melynek bronzplakettjén Szeleczy Mihály arcképe látható. 2006. március 25-én róla nevezték el a gimnázium első emeletén található fizika előadótermet.

Kreiger Kornél

1924–1940 között, 16 évig volt a gimnázium latin-görög szakos tanára.

1881. december 28-án született Felkán (Szepes m.). Az egyetem elvégzése után 1905. szeptember 11-én Beregszászra került az állami főgimnáziumba. 1919-ben előbb a románok, majd a cseh csapatok szállták meg a várost. A gimnázium tantestülete egy tanár kivételével, nem esküdött fel, nem fogadta el a cseh fennhatóságot.

Egyike volt annak a négy beregszászi gimnáziumi tanárnak, akik Kárpátalja cseh megszállása után átjöttek a határon és Tarpán megalakították a „Tarpán működő Beregszászi M. Kir. Állami Főgimnáziumot”. Az 1922/23-as tanévet már Fehérgyarmaton folytatták „A Fehérgyarmaton működő Beregszászi M. Kir. Állami Főgimnázium” néven.⁷² 1924-ben megszűnt ez a gimnázium, ekkor, 43 évesen 1924. július 29-én került a ceglédi gimnáziumba. 16 évi szolgálat után innét ment nyugdíjba 1940. január 2-án.

A gimnáziumban a tanításon kívül ellátott feladatai: illetménykezelő, egy időben az ifjúsági könyvtár őre volt. Társadalmi szerepvállalása: a ceglédi és a monori ev. egyház presbitere, a Késmárki Diákszövetség választmányi tagja. Az Országos Stefánia-Szövetség ceglédi fiókjának pénztárosa, gondnoka.

Révfy Zoltán

1924–1948 között, 3,5 évig volt a gimnázium magyar-latin szakos tanára.

1870. október 8-án született Adán. (Bács-Bodrog m.) 1899. augusztus 25-ével a szabadkai gimnázium helyettes majd rendes tanára volt. 1920-ban menekült a szerb fennhatósága alól. 1920. szeptember 16-ával a Tarpán működő beregszászi gimnázium tanára lett. Ezután pár hónapig Jászberényben tanított (1920. XI. 04.-től 1921. I. 18-ig), de újból visszakerült Tarpára, majd a gimnázium áthelyezése után Fehérgyarmatra. 1924-ben megszűnt ez a gimnázium és ekkor, 1924. augusztus 28-án 54 évesen került a ceglédi gimnáziumba.

Innen ment 1928. szeptember 1-jén nyugdíjba. Nyugdíjba vonulása után pár hónappal

1928. december 31-én Gödöllőn halt meg. *„Szabadkán töltötte életének jelentős részét, legszebb éveit, ott érte 21 éves tanári működése után az összeomlás, amikor neki is menekülnie kellett”⁷³*

1.2.2. A menekült tanárok lakásgondjai

1918 szeptemberétől közel 400 000 menekült érkezett az országba. A menekültek elhelyezése, munkahelyek biztosítása hatalmas, szinte megoldhatatlan feladatot jelentett az országnak. Így volt ez Cegléden is. A lakásgondokat a városi lakáshivatalnak kellett volna orvosolnia. Sok család először ún. „vagonlakó” lett. Ilyen volt a Kossuth gimnázium tanára Pallein János is családjával.

Az egyik helyi újságban olvasható⁷⁴: *„A városi lakáshivatal a vagonlakók érdekében az utolsó eszközhöz folyamodik. A héten elkezdi a lakásrequirálást....”* A cikk szerint ekkor még Cegléden 30 család lakott vagonokban.

1920. október 27-én a gimnázium (aláírás ezen nem található) egy hosszú levélben próbálta a menekült kollégák lakásgondjait bemutatni és megoldást kérni a város vezetésétől.⁷⁵

„Tekintetes Lakáshivatali Elnök Úr!

A ceglédi állami főgimnázium huszonhárom tagból álló tanári testülete túlnyomó részben kiutasítottakból áll, kik a menekülés sok szenvedése és anyagi vesztesége után abban a reményben érkeztek meg ide, hogy testvéreik legalább is megértéssel fogadják őket. Nem kívánnak sem könyöradományokat, sem dédelgetést, hanem csak azt, hogy emberi körülmények között élve teljesíthessék hivatásukat és áldozzák fel összes erejüket azok fiainak, akik között élnek.

Sajnos azonban e tanárok egy része legkisebb mértékben sem találja megvalósulva reményét. Így a legszerényebb igényeknek megfelelő elhelyezést sem találja meg.Mindezek bizonyítására röviden előadjuk, egyes társunk milyen lakáshoz jutottak.

1. Legrégibb lakáskereső társunk Miklósy Ferenc, ki a csebeiktől kiutasítva múlt évi szeptember 11 óta van a főgimnáziumhoz beosztva. Immár tizenhárom hónapja lakik a Selyem utca 3. sz. ház baromfiudvarán egy egyablakos udvari szobában (2 m. széles és 2,5 m. hosszú) és a mellette lévő még kisebb konyhában három gyermekével és feleségével. E „lakás” a boldogult Udvardy doktor kocsisának épült. Bútorai és Egyéb holmija egy évig Schultz tanár pincéjében penészedtek, legújabbban a lakás melletti léckerítéses kocsiszínbén kaptak elhelyezést. Nyolc éves fiam gégeszűkülete folytán mesterségesen légzik, ha tehát nincs kórházban, mint jelenleg, tiszta levegőre volna szüksége, amit azonban aligha tesz lehetségessé a lakása előtt szabadon lévő sok baromfi é két disznó.....

2. Pallein János a szerbektől kiutasított társunk, mint vagonlakó szeptember 8-án adott be lakásigénylő kérvényt. A lakáshivatal csupa lehetetlen földes és egy szobás lakást kínált fel neki mellékhelyiségek nélkül.Ilyen körülmények között kénytelen volt egy lakásba hurcolkodni, mely egy 20 négyzetméteres szobából és ettől 25 m. távolságban lévő konyhából áll, ingóságainak pedig egy részét a gimnázium főigazgatójának szívességéből ebben elhelyezni. Három havi vagonlakás után annyira van társunk, hogy szennyesét sem tudta eddig kimosatni vagy egy ebédet megfőzni, mert a három helyen lévő holmi összerakosgélése lehetetlen. Fizet pedig ezért a lakásért évi 3120 k-t.

3. Szőnyi Sándor hadifogságból hazatért társunk, miután lakáshoz nem jutott, a Lakatos u. 6. sz. házba hurcolkodott. Bérel itt az udvar hátsó részében, a baromfiudvar előtt két bútorozott szobát, konyhát, éléskamrát és megosztott fűskamrát, csekély havi 400 k-ért. Végleges lakásnak ez már csak azért sem tekintheti, mert nem képes ennyi lakkért fizetni.

4. Szeleczy Mihály az oláhoktól kiutasított nős társunk kapott egy szobából és egy különálló konyhából álló lakást, mely kényszerlakásnak megfelel, de véglegesnek szintén nem tekinthető.

Az előbbieken röviden vázoltuk négy családós társunk lakásviszonyait, célunk pedig az, hogy a lakáshivatal Tekintetes Elnökét ennek a lehetetlen helyzetnek belátására kérjük.....”

A lakáshivatal vezetője szinte azonnal október 30-án válaszolt a levélre.⁷⁶ Visszautasította azokat a vádakot, hogy a gimnáziumi tanárok helyzetét nem vette figyelembe és velük szemben más pl. polgári iskolai tanárok, vagy postafőnök igényét előbbre sorolta. Ugyanakkor megjegyezte, hogy „Vádolni lehet méltánytalanul is, de ha az intelligencia sem látja be a csonka magyar országon mindenütt egyforma nyomorúságos lakás viszonyokat és hajlandó ezért egy ember felelőssé tenni, akkor mit várhatunk a félművelt vagy épen műveletlen elemektől?”

Erre a levélre az igazgató a tantestület összehívása után november 3-án válaszolt. A válaszból kiderült, hogy elismerte a tantestület, hogy ebben a nehéz helyzetben a menekült családoknak nagyon nehéz jó lakást biztosítani. Szóvá tette, hogy előfordult, hogy később a beadott lakásigényt kielégítették, ugyanakkor a gimnáziumi tanárok ilyen kérését elutasították.⁷⁷

A tantestület menekült tanárainak lakásgondja csak a húszas évek közepére rendeződött kielégítően.

1.2.3. A főgimnáziumi tanári menza

1920 tavaszán a ceglédi gimnázium tanárainak – elsősorban a nőtlen és a menekült tanárok – anyagi helyzete – hasonlóan más területen dolgozó értelmiségiekhez – elkésérítő volt. A fizetések alacsony volta, a pénz elértéktelenedése, az élelmiszerek árának folyamatos növekedése, az iskolaépület komfortjának csökkenése, valamint a lakás gondok szinte elviselhetetlenné tették az életet, s mindemellett tanítani, nevelni kellett az ifjúságot. Az iskola igazgatója ekkor a nagytekintélyű Ries Ferenc volt, aki már 1902-óta vezette az intézményt.⁷⁸

A problémák helyi megoldása érdekében ún. „főgimnáziumi menzát” hozott létre 1920 tavaszán. 1920 március elején levelet írt a tankerület vezetőjének⁷⁹ melyben a következőkkel indokolja döntését:

„Az elviselhetetlen drágaság és az a körülmény, hogy az állam még annyi fizetést sem ad alkalmazottjainak, amennyi a mindennapi ebéd és vacsora költségeire minimálisan kell, szinte lehetetlenné tesz az intézet tanári testülete hivatalos munkájának elvégzését. Látván ezt a túrhetetlen helyzetet, a tanítás és a nevelés érdekében is elkerülhetetlennek éreztem segítő kézzel beleavatkozni a tantestület egyes tagjainak megélhetési gondjaiba és ezeknek enyhítése érdekében felállítottam az intézetben közös konyhát, mely főgimnáziumi menza néven ebéddel és vacsorával ellátja a tantestület nőtlen tagjait, valamint a menekült családok tanárokat és szolgálókat.”

A levélben leírta, hogy az ifjúság útján értesítette döntéséről a szülőket. A szülők megértvén a tanárok helyzetét élelmiszert adományoztak ingyen vagy nagyon alacsony áron az iskolának. A főzést az egyik iskolaszolga (hivatalsegéd) lakásában szervezték meg, ugyanitt tárolták az élelmiszertartalékokat is. Az étkezés télen a tanári könyvtárban, jobb időben a szolgálakás folyosóján történt. A családok tanárok az ételt hazavihették. Az ebédért és vacsoráért fizetni kellett, de az összeg elviselhető lehetett. Az igazgató levelének záró egységében aggályát fejezte ki. Szerinte ez az intézkedés szükséges, ugyanakkor „a megoldás sem a tanári állás tekintélye, sem az egyes személyek önérzete szempontjából nem jó.”

A tankerületi főigazgató 1920. április 6-án kelt levelében válaszolt a gimnázium igazgatójának. Helyeselte a döntést és olyan jónak tartotta, hogy példaként javasolta a minisztériumnak az ötlet más középiskolákban való megvalósítását. „...VKM minisztériumhoz terjesztettem föl, hogy esetleg a középiskolák igazgatóit hasonló intézmények létesítésére buzdítsa.” Ugyanakkor felhívta a figyelmet arra, hogy jó lenne, ha szülői adományokat ingyen nem fogadnának el. „...csak azt kérem, hogy a menza részére ajándékokat lehetőleg ne fogadjanak el.”⁸⁰

A főgimnáziumi menza fenntartását a tanulók is segítették. A Czeplédi Híradó (újság) május 23. számában az alábbi olvasható: „A czeplédi állami főgimnázium ifjúsága f. évi június hó 2-án (szerdán) este a főgimnáziumi Mensa javára az Uránia Színház helységeiben színi előadást rendez. Előadásra kerül Farkas Imre 4 felvonásos diáktörténete, az „Iglói diákok”...”

A tanári menza létéről kevés dokumentum maradt fenn. Az évente megjelenő Értesítőben egy-egy rövid utalás van a menza létre. Működéséről az 1918/19 és 1919/20. tanévről szóló összevont Értesítő 6. oldalán olvashatunk: „A tanári testületnek iskolai és közéleti tevékenységét szinte lehetetlenné tette a megélhetés túrhetetlen drágasága, illetőleg az a körülmény, hogy az állami fizetések még a legminimálisabb élelmezésre sem elegendők. Ebben a kényszerhelyzetben intézeti közös konyhát állítottunk fel, a nőtlen, valamint a menekült családok tanárok és az egyik menekült intézeti altiszt részére. A közös konyha „főgimnáziumi menza” néven 1920. március elején nyílt meg és a helyi társadalom részéről tapasztalt hálára kötelező támogatás folytán az érdekeltek megélhetési gondját lényegesen csökkentette. Fennmaradása csak augusztus végéig van biztosítva.”

Ries Ferenc
tankerületi királyi főigazgató
a főgimnázium igazgatója

Az 1920/21-es tanévben a tanári menza vezetésére külön tanárt bíztak meg.

Ebben a tanévben azt a feladatot Wiese Gyula kapta, aki menekült tanár volt. A következő három tanévben is ő feladata volt a menza vezetése.

1921/22-es Értésítő közölte, hogy : „*A menekült tanárok lakásviszonyai is némileg javultak s a nőtlen tanárok megélhetésének könnyítésére 1920-ban létesült tanári menza ez évben is eredményesen működött.*”

1923/24-es Értésítő 3 oldalán olvasható: „*A nőtlen tanárok menzája ez évben is működött.*”

Az 1924/25-ös Értésítőben már nincs utalás a tanári menza meglétére, valószínű megszűnt.

A főgimnáziumi menza tehát 1920-tól 1924-ig, négy éven át működött, segítette a nőtlen és a menekült tanárok és családtagjaik megélhetését.

Wiese (Vizsolyi) Gyula

1.3. A menekült diákok

A később elcsatolt országrésről természetesen nem csak egyedülálló felnőttek, hanem legtöbb esetben egész családok menekültek, érkeztek az ország meg nem szállt területére, így Ceglédre is. (Pl. Miklósy Ferenc feleségével és három gyermekével érkezett Nyitráról.)

A menekült diákok iskolai elhelyezését, átvételét is meg kellett oldani.

Az országos oktatási vezetés ismerte ezt a problémát. A tankerületek révén már 1920. március 3-án körlevelet⁸¹ intéztek minden igazgatóhoz, melyben a menekült tanulók gondjaival foglalkoztak. Intézkedtek, hogy az ilyen tanulók tandíjmentességbe részesüljenek. „*A menekült tanulók jelen rendeletre való hivatkozással az intézeti igazgatók által a folyó tanévre tandíjmentességben részesítendők a %-on felül és a tanév végén az így felmentettekről összegző kimutatás terjesztendő fel.*”

A felhívásban szerepelt, hogy egy olyan tanárt kell kijelölni a menekült tanulók segítésére, aki ezt szívesen vállalja.

„*Minden egyes iskola igazgatója a tanári testülettel egyetértésben jelöljön ki a tantestületből egy megfelelő és arra szívesen vállalkozó tanárt, aki a menekült tanulók körülményeivel foglalkozik. Ez a tanár tartsa nyilván a menekült tanulók személyi viszonyait azt, hogy hol vannak szálláson, miből élnek, (esetleg mivel és hol keresnek kenyeret), ki ügyel rájuk, az a felügyelet megfelelő e? Milyen a menekült tanulók tanulási eredménye? Esetleges különös körülményeik. Az adatok jegyzékbe veendők és március 20-ig ide felterjesztendők...*”

Ugyanakkor a tanulók számától függően erre a munkára órakedvezményt is biztosított. Ugyancsak felszólította az igazgatókat a menekült diákok megfelelő adatainak közlésére is.

A tankerületi főigazgató 1920. május 8-án újabb levelet küldött, újból kérte a menekült diákokra vonatkozó adatokat.⁸²

Ries Ferenc igazgató a felhívásra 1920. június 9-én keltezett levelében válaszolt.⁸³

Menekült diákok kimutatásából

<i>neve</i>	<i>honnan jött</i>	<i>az apa foglalkozása</i>
Balogh József	Vadász	tanító
Palásti László	Pozsony	csendőr
Szüle László	Petrozsény	asztalos
Balogh István	Vadász	tanító
Marosi László	Vághidas	Máv. áll. előjáró

Nagy Ferenc
Reznák István
Fedák Tibor
Derzsi András
Feczkó Iván
Sárossy László

Zsolna
Vágkeresztes
Kolozsvár
Kolozsvár
Szamosújvár
Nagyszeben

Máv. vonatvezető
Máv. áll. előjáró
tanító
gimn. tanár
gimn. tanár
áll. polg. isk. ig.

E kimutatás szerint ebben az időben 11 tanuló érkezett olyan helyről, amely 1920. június 4-e után más országhoz került. A kimutatásból jól látszik, hogy Erdélyből és Felvidékről jöttek a menekült diákok. A szülők foglalkozása jól mutatta, hogy elsősorban az értelmiségi szülők, ill. a MÁV dolgozók menekültek.

Az irattári levelekből látszik, hogy az országba továbbra is érkeztek menekült családok és diákok. (1920. június 4-e után) A diákok átvételéről a minisztérium a tankerületek útján elküldte az erre vonatkozó rendeletet. 1923. április 7-én keltezett leiratában⁸⁴ a tankerületi királyi főigazgató 5 pontban határozta meg a teendőket. Az 1. és 2. pontban szabályozta a különbözeti vizsgák letételét:

„1./ Magyar tanítási nyelvű középiskolából valamely hazai középiskolának megfelelő felsőbb osztályába átlépni óhajtó tanulónak első sorban a nemzeti tantárgyakból (Magyarország földrajza és története, magyar irodalomtörténet) kell kiegészítő vizsgálatot tennie. Akik az I. ill. IV. osztályt még a megszállás ideje alatt végezték el, Magyarország földrajzából és történetéből (III.-IV.) oszt. tananyagából nem tartoznak kiegészítő vizsgálatot tenni.

2./ Hogy mely tárgyakból kell még az ilyen tanulóknak kiegészítő ill. különbözeti vizsgát tenni, arra általános utasítás nem adható, mert a tőlünk elszakított területek középiskoláinak tanításterve folyamatosan változik és csaknem iskolánként más és más. Ennélfogva a tanuló bemutatott bizonyítványai alapján a mi tanterveinkkel való összevetés után megállapítandó, hogy a nálunk kötelező tantárgyak közül melyiket nem tanulta vagy melyikből tanult kevesebbet, mint amennyit a tantervünk előír. Az előbbi tantárgyakból kiegészítő, az utóbbiakból különbözeti vizsgálatra utasítandó. E területen külön figyelemben részesítendőek a rajzoló geometria és a görög nyelv ill. a görögpótló tárgyak, melyeket az elszakított területek középiskoláiban rendszerint nem tanítanak, továbbá a természetrajz melynek felsőbb osztálybeli tanításterve nem egyezik a mi tanításterveinkkel.”

Tanulói névkönyvek

A gimnázium igazgatói irodájában található 1899-től az összes névkönyv, amely a diákok adatait tartalmazza.⁸⁵ Az első évtizedekben ezt „Névkönyvnek” nevezték.

Ebben olvasható például, hogy az előző osztályt hol végezte a diák. Eből lehetett megállapítani az ún. menekült diákok számát és adatait.

Sorszám	A tanuló neve, születésének helye és ideje, vallása (ismétlő-e vagy magántanuló?)	Atyja vagy anyja, gyámja vagy gondviselője. (Név, polgári állás és lakás)	Az előbbi osztályból regente a tanuló és anyai ömenelettel és magaviselettel?	Osztályosítás-e a tanuló? Az osztályosítást vagy segélyt adó szerv, megszűnése és adószámja (teljes szám)	Tanfolyamok-e a tanuló? A mentesség nagysága, adományozója, kelte és száma
39.	Farkas Lóttán Itrad 1908. május 31. ref.	F. Gyula M. V. Iróda-kerelő III. Jászberényi-út 21. (délvidéki menekült)	Aradi rom. kath. gymn. III. 4 oszt. felejt. oszt.: jó- rabályné (192. II. 5.)		10-on felül egész- mentes, csegléti gimnáz. 1921. év.
Utaltára beoltatva: 1918.					
Első félévi értesítő			Évvégi bizonyítvány		
Tantárgyak		Érdem- jegyek (számkal- tal)	Észrevétel	száma: 39	kelte: 1924. 11. 29.
Vallásstan				Érdemjegyek (betűkkel)	Észrevétel
Magyar nyelv		Itt ólag véte- tett fel mint menekült		jó	
Latin nyelv		1921. április		jó	
Görög nyelv		13. - an.		elégséges	
Gyermekülési irattalom					szám osztályban.

7 tanév alatt (1918-1925) 73 menekült diák érkezett a ceglédi gimnáziumba.⁸⁶ Tanévenként létszámuk eltérő volt.

A menekült tanulók számának megoszlása tanévenként és osztályonként:

tanév	osztályok								összes/fő
	1	2	3	4	5	6	7	8	
1918/19	7	3	2	2	-	1	1	2	18
1919/20	1	3	1	1	2	4	2	1	15
1920/21	5	3	5	4	1	1	-	1	20
1921/22	6	1	2	1	-	-	-	1	11
1922/23	1	1	1	-	1	1	-	1	6
1923/24	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1924/25	-	1	-	-	-	-	1	1	3
összesen	20	12	11	8	4	7	4	7	73

A menekült diákok közül **42 fő** a későbbi Romániából, **23 fő** Csehszlovákiából, **8 fő** pedig Délvidékről érkezett. Ezek a települések a következők voltak:

Kolozsvár (5 fő), Temesvár (4 fő), Nagyszeben (2 fő), Arad (3 fő), Gyulafehérvár (3 fő), Szatmár (3 fő), Bi-hardiőszeg (2 fő), Petrozsény (2 fő), Székelyudvarhely (2 fő), Székelykeresztúr (2 fő), Szamosújvár (2 fő), Zilah (2 fő), Barót (1 fő), Szatmárnémeti (3 fő), Szászváros (2 fő), Vadász (1 fő), Hátszeg (1 fő), Torda (1 fő), Gyergyó-szentmiklós (1 fő),

Lőcse (4 fő), Trencsén (4 fő), Kassa (3 fő), Pozsony (2 fő), Zsolna (2 fő), Érsekújvár (1 fő), Selmeczbánya (1 fő), Nyitra (1 fő), Bajmóc (1 fő), Privigye (1 fő), Beregszász (1 fő), Ungvár (2 fő),

Újvidék (2 fő), Óbecse (1 fő), Titel (1 fő), Hódság (1 fő), Fiume (1 fő), Gátalja (1 fő), Halmi (1 fő).

Tanulságos a menekült diákok apjának foglalkozása:

tanár- tanító 16 fő

MÁV alkalmazott 16 fő

fegyveres testület tagja 10 fő

jogi végzettségű 10 fő
 iparos - kereskedő 8 fő
 orvos – gyógyszerész 2 fő
 hivatalnok 6 fő, kisbirtokos 2 fő
 magánzó 1 fő⁸⁷
 foglalkozást nem jelölt: 2 fő

Az apák foglalkozásából egyértelműen látszik, hogy elsősorban a diplomás, a korabeli szóhasználat szerint a „nadrágos” emberek menekültek az elcsatolt részekről.

A 73 menekült diák közül a ceglédi gimnáziumban érettségizett 17.

Menekült tanulók neve tanévenként:

1918/1919 tanévben: Guttmann István, Schwarcz Ignác, Balogh István, Kircz István, Weisz Antal, Szüle László, Ilyés Sándor, Scseszné Ervin, Salacz Béla, Nagy Ferenc, Marosi László, Végh János, Német Emil, Csoknyay Miklós, Salacz Gyula, Vásári Teréz, Ádler Endre, Toppler Egon.

1919/1920 tanévben: Miklosy Ilona, Saufuauer Ottó, Thyll Géza, Pál Erzsébet, Egry Ilona, Zatykó Mária, Pál Margit, Fedák Tibor, Rövid Ferenc, Derzsi András, Eperjesy Lajos, Feczko János, Tittel Matild, Sárosy László, Goldberger Vilmos, Tittel Sándor.

Az 1925/26-os tanévben érettségizett osztály tablója

1920/1921 tanévben: Hajnal István, Farkas József, Dickmann Ernő, Királyi Lajos, Hörömpő Erzsébet, Bajkó György, Inczédi Gyula, Szatmári Lajos, Királyi Pál, Farkas Zoltán, Besskó Péter, Bejkó Ferenc, Rónai József, Antalfy László, Halász Endre, Varga Ferenc, Királyi József, Besskó József, Varga Antal, Joó Imre.

1921/1922 tanévben: Megyeri Károly, Mikes Árpád, Nagy Sándor, Kligl Magda, Bíró Pál, Nagy Ferenc, Buzogány János, Kovács Gyula, Nagy Jenő, Nagy Rudolf, Szekeres János.

1922/1923 tanévben: Szabó László Mihály, Mihályfi László, Kántor Pál, Helmeczy József, Sefcsik Tibor Szigeti Sándor.

1924/1925 tanévben: Réthy Gyula, Ruprecht Antal, Trempó Sándor.

A 73 menekült diák közül a ceglédi gimnáziumban érettségizett 17 tanuló (zárójelben az érettségi éve szerepel: Toppler Egon (1919), Vásári Teréz (1920), Goldberger Vilmos (1921), Feczkó János (1922), Derzsi András (1922), Végh János (1924), Balogh István (1926), Szüle László (1926), Nagy Ferenc (1926), Egry Ilona (1926), Farkas Zoltán (1926), Ruprecht Antal (1926), Miklosy Ilona (1927), Bajkó György (1928), Mihályfi László (1928), Halász Endre (1929), Bíró Pál (1929)⁸⁸ A többi menekült tanuló további sorsáról nincs adatom.

Az 1926-ban érettségizett diákok tablóján a 33 tanuló közül 6 „menekült” diák szerepelt. (Balogh István, Szüle László, Nagy Ferenc, Egry Ilona, Farkas Zoltán, Ruprecht Antal.

2. Munkakörülmények

2.1. Az iskolaépület használata

Az épületét a vörösök és a románok megszállása miatt 1919. április 27-től az 1920 februárjáig tanításra nem lehetett használni. 1919. április 27-én a gimnázium épületét katonai célokra lefoglalták. Május 2-ig az ún. bihari vörös ezred, majd a szolnoki vörös ezred, május 8-tól pedig az I. vörös hadtestparancsnokság foglalta el az iskola épületét. Augusztus 4-től a román csapatok szállták meg a várost és az iskolát. Az épületben egy magasabb parancsnokság állomásozott, ennek ellenére nagy lett a kár.

„Az irodai felszerelést teljesen elvitték, az elképzelt legkisebb darabig és az utolsó csepp tintáig. (Még azokat a borítékokat is, melyeken az iskola neve rá volt nyomtatva.)

...Minden egymásra és össze-vissza hányva! A kitömött állatok bőre lenyúzva, fejeik elcsavarva vagy levágva. A Magyar Jótételei Bizottsághoz felterjesztett kimutatás szerint az iskolát ért kár az 1920. évi május értéket véve alapul, 474 023 korona. Ebben nincs beszámítva az a kár, mely magában az épületben és tartozékain esett....”⁸⁹

A román csapatok november 20-ás vonultak ki Ceglédre. Ries Ferenc igazgató a román kivonulás után feltehetőleg végigjárta az épületet és négy kollegát (Cserghő Mihály, Jóbai János, Sárkány József, dr. Szarka Gyula) kért fel a károk azonnali felmérésére és a rendrakás elindítására. A károkról 1919. november 23-án írásbeli jelentést tett a városi tanácsnak. A levélből kiderült, hogy nagyon sok ablak üvege betört, a kilincsek és záruk jelentős része hiányzott, azokat leszerelték, még a WC-k deszka ülőkéi is eltűntek. A függönyöket, rolettákat leszerelték. Mind a villanycsengőket, mind a kályhák egy részét is elvitték a románok. A várostól az épület mielőbbi helyreállítását kérte olyan szinten, hogy abban tanítani lehessen. Javasolta, hogy a többi munkálatokat a nyári szünetbe végezzék el.⁹⁰ A román megszállók óriási kárt okoztak a szertárakban és a könyvtárban is. Ezek pótlása az állam feladata, ezt nem kérte a várostól. A városi tanács válaszát nem ismerjük, de a románok kivonulása után két hónappal, 1920. februárjában megindulhatott a tanítás az iskola épületében...

Az 1919/1920-as tanév tanévnyitó értekezletet szeptember 9-én tartották. A tanévnyitó ünnepséget szeptember 16-én a városháza közgyűlési termében rendezték meg. A tanítás az Országos Gyermekvédő Liga Súranyi Károly József Hadiárva Otthontól bérelt termekben volt. (Ma Török János Református Mezőgazdasági és

Egészségügyi Technikum és Szakképző Iskola) A 11 osztályból 10-et alakítottak ki. Öt osztály délelőtt öt osztály délután járt iskolába.

Délelőtt a V-VIII. osztályosok délután az I-IV. osztályosok óráit tartották meg. Az alsó tagozatosoknak két délután megszervezték a tanítást 25 perces tanórákban.

Az igazgató az épület állapotáról és a legsürgősebb munkákról a tankerületnek 1920. július 29-én tett jelentést. Felsorolt a azokat a munkákat, amelyeket már el tudott végeztetni, és azokat, amelyekre még szükség lenne. „... *A Magyar Jótételei Bizottsághoz beadott részletes kimutatás szerint a kár májusi árakat véve alapul, több mint 470 000 korona. Ebben magában az épületben esett kár nincs beleértve. A nagym. vall. és közokt. minisztérium a legsürgősebb helyreállítási költségekre a 108638 sz. rendeletével 6000 korona rendkívüli átalányt engedélyezett, amelyből természetesen sokat nem lehetett helyreállítani: néhány üvegezést csináltattam...*”⁹¹

2.1.1. A román megszállás pusztítása

A román megszállás az iskola szertáraiban és könyvtárában is hatalmas károkat okozott. Rengeteg eszköz eltűnt, de még többet vandál módon megrongáltak. Pl. a tornaszertárban lévő bőrrel bevont tornaló bőrét lefejtették, lábait kitörték. A filológiai szertárban I. Ferenc József és Kossuth Lajos gipsz mellszobrát összetörték. Az ének szertárból a hegedűket és az összes kottát elvitték. A tanári könyvtárban több száz könyv borítóját letépték. A vandál pusztítás oka azért is érthetetlen, mert az épületben nem közkatonák, hanem elsősorban román katonatisztek voltak. Ahol a román csapatok megjelentek és hosszabb időt töltöttek, hasonló károkat okoztak.

A károk első felméréséről Ries igazgató már 1919. november 23-án írásban tett jelentést a városi tanácsnak.⁹² E levélben elsősorban az iskola épületében esett károkat sorolta fel, hiszen az épület fenntartása a város feladata volt. A felszerelést ért károkról ebben a levélben röviden esik szó, hiszen annak pótlása az állam feladata volt.

„*Városi Tanácsnak*

A Kossuth-Főgimnáziumban elszállásolt románok az épületben és főleg annak felszerelésében jelentékeny kárt okoztak. A városnak lévén szerződéses kötelessége az épületek jókarban és tisztán tartása, ennél fogva a falaknak, ajtóknak, ablakoknak az utcai ablakokon lévő rolett függönyöknek és a klozettnak, kályhának, vízvezetéki és a villamos csengőjelző berendezésnek helyreállítását a várostól kérem, míg a bútorzatoknak, a szobákban lévő függönyöknek, a tanszereknek és a tornaszereknek, a könyv és térképtárak felszerelésének és a villamos világítási berendezésnek helyreállítását az államtól kérem.

A városra háruló helyreállítási munkákból mostan csak azokat kérem, melyek a tanításnak az épületben való kezdéséhez okvetlenül szükségesek, a többiekkel talán célszerű lesz a nagyszünidőig várni. Azonnal való helyreállítása kell a következő dolgoknak: az eltörött ablaküvegek, (különösen sürgős ez a klozettnak, mert különben befagynak ott a vízvezetéki csövek és elrepednek) néhány betört szobaajtó, egy csomó hiányzó kilincs és zár, a klozettnak hiányzó ülődeszkái, a csengőjelző berendezés, egyes kályhák és a kapusszobának és a románok által konyhának használt szolgálakás kijavítása .

Kell tehát üveges, asztalos, lakatos, villamoscsengő szerelő, kárpitos, kőműves, takarítóasszonyok, szobafestő.

Kérem a tek. tanácsot, hogy ezen munkákat sürgősen elrendelni szíveskedjék.

Cz. 1919. XI. 23. Ries”

A város polgármestere hivatkozva központi rendeletre már 1919. december 13-án ez ügyben az alábbi levelet küldte⁹³:

„19978. /1919 sz.

Főgimnázium Igazgatósága!

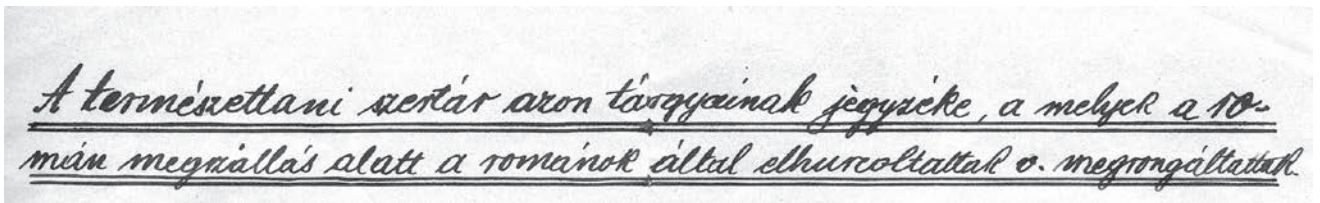
Utalással a magyar központi statisztikai hivatal 2998/1919. számú rendeletére a román csapatok által okozott kár felvétele és bejegyzése végett az utasítást és a szükséges I. és II. jelzésű nyomtatványt mellékelten azzal a kérelemmel küldöm meg, hogy az utasítás áttanulmányozása után a károkat megállapítani és bejegyezni és 5 napon belül hozzám visszaküldeni szíveskedjék.

Czegléd, 1919. december 23. h. polgármester sk.” (Lásd 1. sz. melléklet hátul)

A felhívásra – a levéltári anyagok alapján – a tantestület, a szertárőrök felmérték szertáronként az okozott kárt. Ezeket különböző papírokon, füzetlapokon, fecniken jelentették az igazgatónak. (Irodai papírt nem lehetett kapni!) A jelentéseket az igazgató összegezte és feltehetőleg a megkapott nyomtatványon felterjesztette. A levéltárban csak a másolat maradt meg.

A szertárőrök jelentése több szempontból érdekes: a szertári anyagok, eszközök elnevezése önmagában pedagógia történeti dokumentum. (Ma már nem mindenki tudja, hogy pl. a tornaszertárban mit jelentett a „rohamdeszka” nevű eszköz.)

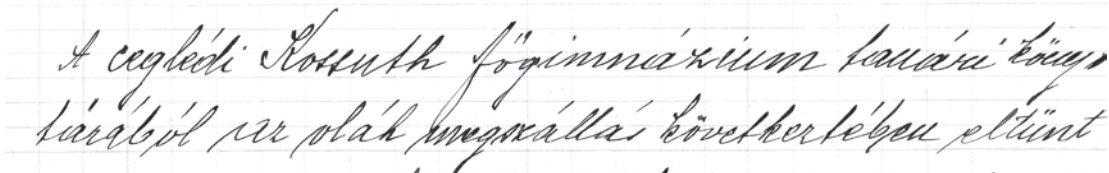
A szertárőrök jelentésének fejlécén a románok kifejezés háromféleképpen szerepel:

A természettani szertár tárgyaitak jegyzéke, a melyek a román megszállás alatt a románok által elhurcoltattak v. megrongáltattak.

(Lásd 2. sz. melléklet szövegben)

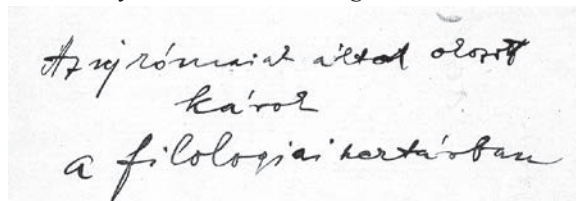
„A természettani szertár tárgyaitak jegyzéke, a melyek a román megszállás alatt a románok által elhurcoltattak v. megrongáltattak...”

A ceglédi Kossuth főgimnázium tanári könyvtárából az oláh megszállás következtében eltűnt

(Lásd 3. sz. melléklet szövegben)

„A ceglédi Kossuth főgimnázium tanári könyvtárából az oláh megszállás következtében...”

Az új rómaiak által okozott károk a filológiai szertárban

(Lásd 4. sz. melléklet szövegben)

„Az új rómaiak által okozott károk a filológiai szertárban”

A tankerületnek már 1919. december 14-én elküldte az igazgató a gyors felmérés eredményét, beszámolt a román megszállás káiról, kiemelte az eszközökben esett károkat.⁹⁴ (Lásd 5. sz. melléklet hátul)

„Főig-nak

Jelentem, hogy a románok november 20-án mentek ki az épületből.

Az épületet újra birtokba véve, szomorúan kellett tapasztalnunk, hogy két évtized szorgos munkájának eredménye, a felszerelés nagy része elpusztult vagy elveszett.

Csak futólagos átvizsgálás után is azonnal megállapítható, hogy a torna felszerelés majdnem teljesen a természetrajzi felszerelés pedig túlnyomó részben elpusztult, a tanári könyvtár és a földrajzi szertár jelentékeny hiányokat mutat. Aránylag kevés kárt szenvedett az ifjúsági könyvtár és a fizika szertár. Az irodai felszerelést teljesen elvitték a románok, az elképzelhető legkisebb darabig és a legutolsó csepp tintáig. Még azokat a borítékokat is, amelyre az iskola neve rá volt nyomtatva. (A főigazgatóság címével ellátottakat meghagyták.) Elvitték a villamos csengőberendezések s a meghagyottakat szétronogálták.

A bútorzat aránylag kevesebb kárt szenvedett csak nagyon sok szék és pad hiányzik (eltűzelték). Hasonlóképpen hiányzik sok katedrának és egyéb asztalnak fiókja vagy oldala (nyilván eltűzelték)

A hordozható lámpák mind eltűntek, a függőlámpák villamoskörteknek is túlnyomó része. Elvitték a villamos világítási vezeték egy részét is.

Tönkretették majdnem valamennyi árnyékszék ülését. Elvittek igen sok ajtókilincset és ablakfüggönnyt (vászonrolettát) Az elvitt dolgoknál még elkeserítőbb az itt hagyott, de tönkretett tárgyak látása. Különösen a természetrajz szertár mutatja a vandalizmusnak megdöbbentő képét. Minden egymásra és össze-vissza hányva. A kitömött állatok bőre lenyúzva, fejeik elcsavarva vagy levágva, a herbárium széttaposva, növényminták és mikroszkópiái és egyéb preparátumok eltörve és szétdobálva stb.stb.

A gyászos látvány annál inkább hatott megdöbbentően, mert az iskola nem laktanya volt hanema legfőbb román katonai parancsnokság hivatalos helyisége. (Itt székelte Mosoi tábornok, majd az ő távozásával egymás után két másik tábornok.) És megdöbbentő ez azért is, mert a felszerelési tárgyak néhány helyiségbe voltak összerakva és azoknak ajtai lepecsételve.

Hiába volt azonban a „környezet” a legfőbb tábornoké s hiába volt a pecsét az ajtókon, az ajtókat feltörték s nem csak loptak és raboltak, hanem ok és cél nélkül fosztogattak is.

A hiány és ennek alapján a kár pontosan elég lesz rendesen megállapítani, mert a leltáraknak nagyobbik része eltűnt. (bizonyosan eltűzelték)

A megmaradt holminknak egyenlőre nagyjában való rendezésével megbíztam Cserghó Mihály, Jóbai János, Sárkány József és dr. Szarka Gyula tanárokat, akiknek részben ezért nincs is tanítási órájuk, illetőleg csak kevés.

Az új leltározás teljes pontossággal csak tavasszal fog megtörténni. Fűtőanyagunk alig lévén, a helyiségek mind fűtetlenek, s azokban hosszabb ideig tartó munkát most nem lehet végezni.

A tanítás egyenlőre tovább is a hadiárva otthon 5 helyiségében folyik. Egy kis tanári szoba a hadiárvaotthonban jutott, az igazgatói iroda a lakásban van.

Cz. 1919. 12. 14. Ries”

1920. május 29-én újabb felhívás jött a Vallás és Közoktatási Minisztériumból: ⁹⁵

„Felhívom a címet, hogy az igazgatása alatt álló intézet ingó és ingatlan, illetve a hivatal ingatlan vagyonában a román megszálló csapatok által okozott károkat és rongálásokat ha eddig még nem történ volna meg, a mai árak alapul vétele mellett a magyar jóvátételi bizottságnak (Budapest) azonnal jelentse be.....” (Lásd 6. sz. melléklet hátul)

A kárról az igazgató a szertárőrök felmérése alapján 1920. június 2-án készítette el összesítését. ⁹⁶ (Lásd 7. sz. a, b, c, d melléklet hátul)

„Kimutatás a czeplédi áll. Kossuth főgimn-nak felszerelésében a románok által okozott károkról:

I. Tanári könyvtár:

<i>A. cs. Magyar nyelv és irodalom</i>	<i>143 kötet, mű</i>	<i>22 534 kor.</i>
<i>B. Latin nyelv és irodalom</i>	<i>97</i>	<i>7864 „</i>
<i>C. Német nyelv és irodalom</i>	<i>87</i>	<i>12 240 „</i>

D. Egyes modern nyelvek és irod.	24	3668
E. Ált. nyelv és irod. történet	5	1856
F. Bölcsészet nevelés és társ. tud.	92	11 016
G. Tört. régészet, földrajz	28+73 kötet	7096
J. Természetráajz, orvostud.	7	894
K. Természettan	54	6668
L. Mennyiségtan	13	3908
M. Vegytan	7	920
N. Ábrázoló mértan	19	6366
Q. Torna	2	90
R. Ének	2	308
lapok, folyóiratok	2 évfolyam	200
	<hr/>	
	581 db.	85628 kor.
 II. Ifjúsági könyvtár		
I.A.	23	755 kor.
I.B.	20	775
II.A.	24	1194
II.B.	11	462
III.	15	536
IV.	32	1712
V.	16	854
VI.	27	1640
VII.-VIII.	86	5820
IX. Ált. rész	43	3840
	<hr/>	
	297 kötet	17588 kor.
 III. filológiai szertár:		
	4 drb.szobor	1740 kor.
	2 nagyobb szakmunka	450
		<hr/>
		2190 kor.
 IV. Történelmi szertár:		
	a.osztból 13 drb. műtárgy	2784 kor.-
	g. 21 kötet szakmunka	4435 kor.
		<hr/>
		7219 kor.
 V. Földrajzi szertár:		
	Jankó J. Magyar típusok	300 kor.
	diapozitívok 44 drb.	1584 kor.
	fali és kézi térképek 6 drb.	2349 kor.
	Tájéoló	450 kor.
	200 darabból álló nagyobb terménygyűjtemény	60000 kor.
		<hr/>
		10683 kor.
 VI. Természetráajzi szertár:		
	a/ Állattan 2/8 drb. műtárgy	4347 kor.
	b/ növénytan 282 drb.	7930 kor.50.fill.

c/ ásványtan	49 drb.	6240 kor.
d/ vegytan	3	10168 kor.20. fill.
e/ bútorfelszerelési tárgyak, műszerek, kézi szerszámok		23100 kor.
f/ szakmunkák 17 kötet		1570 kor.
		<hr/> 53355 kor.

VII. Természettani szertár:

63 drb. műszer		62836 kor.
		<hr/> 62836 kor.

VIII. Rajzszertár:

Lapminták, szakkönyvek	19 drb.	980 kor.
Mértani términták	1 drb.	280 kor.
gipszminták, szobrok	9 drb.	1165 kor. 80 f.
használati tárgyak	11 drb.	633 kor.
természeti tárgyak	14 drb.	808 kor.
eszközök, szerszámok	7 drb.	1230 kor.
megrongált tárgyak javítása	50 drb.	1640 kor.
		<hr/> 6736 kor.

IX. Ének és zeneszertári tárgyak	18 drb.	4750 kor.
		<hr/> 4750 kor.

X. Tornaszertár:

a. 23 drb tornaszor		48200 kor.
b. cserkészfelszerelés (hátizsák, sátorlap, távcső)		6600 kor.
		<hr/> 55000 kor.

XI. Bútorzati felszerelés:

a. 85 drb. Házieszköz és szerszámok		59800 kor.
b. 24 drb. irodai eszközök és szerszámok		2326 kor.
c. Irodai felszerelés (papír, tinta, írószerek, térképek, üres nyomtatványok)		6500 kor.
d. 98 drb. fabútor		50400 kor.
e. szőnyegek és lábtörlők		6632 kor.
f. villamos csengő berendezés és csengők		5500 kor.
g. világítási berendezés és égő testek		18300 kor.
		<hr/> 148738 kor.

XII. Tüzelőanyagban okozott kár:

½ vagon fa, 25 q. kocsz		8000 kor.
villanyvilágítási többletköltség		11300 kor.
		<hr/> 19300 kor.

Összefoglalás:

I. Tanári könyvtár:	581 db.	85628 kor.
II. Ifjúsági könyvtár	297 kötet	17588 kor.
III. filológiai szertár:		2190 kor.
IV. Történelmi szertár:		7219 kor.

V. Földrajzi szertár:	10683 kor.
VI. Természetrajzi szertár:	53355 kor.
VII. Természettani szertár:	62836 kor.
VIII. Rajzszeretár:	6736 kor.
IX. Ének és zeneszeretári tárgyak	4750 kor.
X. Tornaszertár:	55000 kor.
XI. Bútorzati felszerelés:	148738 kor.
XII. Tűzelőanyagban okozott kár:	19300 kor.
összesen:	<hr/> 474 023 kor.

Czegléd, 1920. június 2-án

Ries Ferenc”

1920/21-es értesítő írta, hogy „1921 márciusában Czeglédre érkezett Noseda Eneo olasz tábornok megtekintette az iskolánkat és az iratokhoz csatolta azt a két fényképfelvételt, melyet a románok kivonulásakor a feldúlva talált természetrajzi szertárról készítettünk”⁹⁷ Sajnos az iskolában a károkról készült fényképekből nem maradt egy sem.

Az állam a tankerület útján folyamatosan próbálta a szertárfelszereléseket pótolni. Az 1921/22-Értesítő 1. oldalán olvasható: „A könyv – és szertárak hiányainak részben való pótlására ez évben is kaptunk a vallás – és közoktatásügyi minisztériumból rendkívüli átalányokat, a helyzet javulása e tekintetben főleg a tornafelszereléseknél örvendetes.”⁹⁸

2.1.2. Timbus Endre és Márkus Irén Szilviusz ügye

Mindkét tanár a Czeglédi Magyar Királyi Állami Kossuth-Főgimnázium kinevezett tanára volt. Állásuk megszüntetése illetve áthelyezésük kapcsolódik az 1919-es román megszálláshoz.

A tanári törzskönyvbe ebben az időben még bejegyezték a tanárok vallását is. Márkus Irén Szilviusz⁹⁹ és Timbus Endre görög katolikus vallású volt. Ez alapján feltételezhető, hogy román származásúak voltak.

Timbus Endre

1885. aug. 24-én született Rózsapatakon. (Szolnok-Doboka vm.) (A tanári törzskönyvben neve Timbus Gyula,¹⁰⁰ de az iskolai irattár anyagában, már Timbus Endre néven szerepel.) Nagyváradon a Premontrei Főgimnáziumban érettségizett. Kolozsváron végezte az egyetemet magyar – latin – oláh nyelv és irodalom szakon. Első munkahelye Rozsnyón volt, onnan 1917-ben került városunkba.

1919. augusztus 4-én szállták meg a román csapatok Ceglédet és foglalták el a gimnázium épületét. Az 1919. szeptember 9-én megtartott tantestületi alakuló ülés jegyzőkönyvéből kiderült, hogy Timbus Endre lett Cegléd és környékének román főispánja.

Az igazgató javasolta a tantestületnek, hogy Timbus Endrének köszönjék meg ez irányú tevékenységét. A javaslatot a tantestület elfogadta.

... Az elnöklő igazgató javasolja, hogy Timbus Endrének, akit a helybeli román katonai hatóságok Czegléd és Környéke főispánjává neveztek ki, e minőségben a város lakosságának, valamint az iskolának és a tanári testületnek tett hasznos szolgálataiért köszönetet mondjon.....¹⁰¹

1919. december 19-én a kollégát letartóztatták, majd óvadék ellenében szabadlábra helyezték. 1920. február 8-án a minisztérium elrendelte a fegyelmi lefolytatását. Ez alatt az állásából felfüggesztették. A törvényszék először felmentette a vádak alól. Ezután Timbus kérte az igazgatót, hogy folytathassa a tanítást.

1921-ben névtelen feljelentés érkezhett a tankerülethez Timbus Endre a román megszállás alatt tanúsított tevékenysége miatt. Erre válaszolt az igazgató, ebből a levélből derült ki Timbus további sorsa.¹⁰² (Lásd 1. sz.

melléklet hátul) A román megszállás után másnap az igazgató javasolta Timbus Endrének, hogy „... a megszállás alatt tanúsított magatartása illetékes fórum által való felülvizsgálását elkerülhetetlenül szükségesnek tartom miért is ajánlom, kérjen maga is fegyelmi vizsgálatot saját maga ellen...”

1921 februárjában Timbus Endrét újból vád alá helyezték. Az igazgató a kollégát tovább nem alkalmazta. A tanári törzskönyv szerint 1922. január 12-vel Békéscsabára az Állami Leánygimnáziumba helyezték át. Ez alapján valószínű, hogy tevékenységéért nem ítélték el.

Márkus I. Szilviusz 1880. szeptember 7-én született Krasznabélteken. (Szatmár vm.) Mennyiségtan-természettan szakos tanár volt a ceglédi gimnáziumban. 1907-ben Budapesten végzett az egyetemen. Először Nagybécskerei Kath. Főgimnáziumban, majd Budapesten a II. ker. Főgimnáziumban tanított. 1910-ben került Ceglédre.¹⁰³ 1919 húsvét után egészen augusztusig nem tartózkodott a városban, így nem taníthatott az iskolában. Ősszel, szeptember 16-án írásban kéréssel fordult az igazgatóhoz, hogy egészségügyi okokból szabadságot kérjen. Az igazgató már ekkor gyanította, hogy a kolléga román szolgálatban állt. Ezt egy Erdélyből menekült polgári iskolai tanár is megerősítette. 1920. január 3-án Ries igazgató mindezt jelentette a tankerületnek és kérte, hogy Márkus I. Szilviuszt írásban szólítsák fel, hogy jelentkezzen munkahelyén.¹⁰⁴ (Lásd 2. sz. melléklet hátul) Nem derült ki, hogy mi lett az igazgatói levél következménye. Az biztos, hogy a Tanári törzskönyvben a kolléga törzslapján a következő olvasható: „Mivel oláh szolgálatba lépett megszűnt az illetménye. 1919.július végével”¹⁰⁵

2.2. Világítási és fűtési problémák

Az épület fűtésének és világításának eszközei is károsodtak. Az igazgató 1919. november 23-án a Cegléd városának címzett levélben leírta, hogy: „A hordozható lámpák mind eltűntek, a függőlámpák villamoskörteknek is túlnyomó része. Elvitték a villamos világítási vezeték egy részét is...”¹⁰⁶ A román csapatok – természetesen – világítási költséget nem fizették ki. Erről az igazgató 1920. január 4-én írt levelet a tankerület főigazgatójának. „A román megszállás alatt az intézeti épület valamennyi helyiségében állandóan égtek estétől reggel az összes égők, akár volt világításra szükség, kár nem. Ennek eredménye az a 11 213 k. és 80 f. számla, mely a július közepétől december közepéig elfogyasztott áramról szól. ...Mivel a számlát az évi 4500 koronányi házi átalányból fedezni nem lehet, a város határozata szerint pedig a késedelmes fizetők az áramszolgáltatásból kikapcsolatnak, kérem a számláknak, illetőleg a róluk szóló már kellően bélyegzett nyugtáknak sürgős kiegyenlítését közvetlenül Cegléd r.t. város villanytelepének üzemvezetőjére történő utalványozás formájában.”¹⁰⁷ (Lásd. 1 .sz .melléklet hátul) A számla kiegyenlítéséről nincs adat.

Nagyobb gond volt az épület fűtése. A minisztérium 1920-ban kiadott egy rendeletet, melyben szabályozta az iskolák fűtését. Sok iskola ugyanis a fűtési gondok miatt a tanév folyamán több alkalommal szünetet rendelt el, így próbálták csökkenteni a fűtésre szánt kiadást. Az 1920. november 3-án keltezett igazgatói levélből kiderült, hogy Cegléden is volt a fűtés miatt tanítási szünet.¹⁰⁸ (Lásd. 2 .sz. melléklet hátul) Több iskola így is túllépte a fűtésre szánt keretet és a pénzt az államtól kérte.

1921. január 7-én az iskola igazgatója levelet írt minisztériumba. Kérte, hogy a minisztérium által az iskolák fűtésére vonatkozó rendelet alól a ceglédi gimnáziumot mentsék fel. A tankerület 1921. március 21-én válaszolt az igazgató kérésére. A levélben engedélyezte, hogy a ceglédi gimnázium ne tartsa be a miniszteri rendeletet, de felhívta a figyelmet: „...a természetbeni világtás-fűtés élvezeténél a legmesszebbmenő takarékoság tartandó szem előtt, mert ellenkező esetben az államkincstár anyagi helyzete érdekében jelen rendelkezést meg kellene változtatni.”¹⁰⁹ (Lásd 3. sz. melléklet hátul)

Az 1920/21-es értesítőben olvasható: „Fűtésre és világításra az iskola 24 000 koronát kapott. A háború óta a világítási költség 60-szorosan emelkedett. A tanulók kezdeményezésére, hogy ne legyen „szénzünet” gyűjtést kezdtek és közel 100 000 koronát gyűjtöttek össze fűtésre és világításra. De kiderült, hogy sem fa sem szén nem kapható. Az országgyűlési képviselő segítette beszerezni. Ez csak a november hónapban érkezett meg vasúton. Addig mindig a tanulók hozták fát

fűteni. A szülők hordták be a fűtőanyagot az iskolába és a tanulók fűrészelték fel a fát. A tornatermet nem fűtötték, így a fűtési időben a tanulók „testedző sétára” mentek.”¹¹⁰

A fűtési gond a következő években sem oldódott meg. Az 1921/22-es értesítő közölte, hogy „... A kályhák helyreállítása is elmaradt. ... A tornatermet idén sem fűtötték, de a nagy tél miatt volt korcsolyapálya. A fűtésre kapott pénz nem volt elég, megint a szülők segítette, beszerezték a hiányzó fűtőanyagot. Összeadták a pénzt.”¹¹¹

A következő két tanévben sem tudták a tornatermet fűteni. „... Olyan gyenge minőségű fűtőanyagot kaptak, hogy télen a tanulók és a tanárok fáztak. Nagyobb termekben nem lehetett e miatt tanítani. ...”¹¹² „Az állam ez évben sem bírta fűtési költségeket fedezni. Fűtési szünet azonban még sem volt, mert a szülők felkérésünkre a legnagyobb készséggel adták össze a még hiányzó összeget. A befolyt adományok felhasználásának ellenőrzésére ötagú bizottság működött. ... Külön elismeréssel emlékezünk meg arról, hogy a tanuló ifjúság ez évben is maga fűrészelte fel a tűzifa egy részét, hogy ezzel is több pénz jusson a fűtőanyag beszerzésére.”¹¹³

Az 1923/24-es Értesítőben olvasható, hogy „... A fűtési anyagot az állam központi szerv útján szerezte be, de olyan silány minőségben, hogy január hónapban a nagy termekben elhelyezett osztályokat szüneteltetni kellett. Ennél még nagyobb baj volt, hogy az egész fűtési idő alatt képtelenek voltunk – néhány kisméretű teremben elhelyezett osztályt kivenni – érezhető meleget előállítani: állandóan fázott a tél folyamán minden tanár és minden növendék...”¹¹⁴

Az iskola épületének fűtése és világításának gondja valószínű sok helyen hasonló módon alakult. „...Ezért a kormányzat a tanulókra külön hozzájárulást vetett ki egyrészt az iskola fenntartási költségeihez, másrészt testnevelési költségekhez. Ennek volt köszönhető, hogy hosszú idő óta ez évben először újra rendes

2.3. Tankönyv - és papírellátás

A tankönyvellátás természetesen ezekben a válságos években nem a megszokott módon történt. Az 1920-ban megjelent összevont Értesítő 28. oldalán olvasható a következő:

„Könyvsegélyek. Szegény sorsú, jó magaviseletű és legalább elégséges előmenetelű tanulónak az ifj. segítőegyesület tankönyveket ad kölcsön a szülők szóbeli kérésére. Tekintettel a rendkívüli tankönyvhiányra a segítőegyesület a jövő tanévben az összes tanulókat fogja a tankönyvekkel ellátni,

men fűtési költségét rendelkezésükre, hanem a saját felelősségükre tartásuk igaz-
gati intézkedéseiket. Úgy kéne, hogy a tanulókat nyomban a rendelkezésükre bocsátják,
vagyis, továbbá hogy most díjazás fűtési költségük bevétele nélkül
nyomban a magán felelősségükre utalassanak és Törvényes úton kérem, hogy a
felügyeleti rendszert helyesen ki kell dolgoztatni. A fűtőanyagot a gazdasági
minisztérium feladata mégis a rendelkezésükre bocsátás és a fűtőanyagot a gazdasági
Tehintetes igazgatóság! (1921. 02. 16.)
P. B.

Kérem, hogy forduló a Tehintetes
igazgatósághoz hogy panaszom hegyes hegyek
levélileg felvenni. Panaszom forduló a Tehintet-
tes igazgatósághoz a ceglédi főgimnázium egy
néhány tanulója ellen névszerint Babusik
László VIII. Baltasar Emil V. - kes Csoknyai
Attila V. - kes Glazs Károly IV. kes diákok ellen.
Kérem a Tehintetes igazgatóságot hegyes
hegyek egy rariát hősötök rendelkezni mert visel-
kedésük ürhetetlen minden este söt napal is
hin ácsorognak az utcáin. Botrányokat a
leányokat söt a hősökig fűlehalatúra cseled-
lányoknak is meg egyéb bosszút sértésel ile-
tik őket. Valóságos büntetést visnek végig az
utcáin. söt a Rákóczi úton végig menni nem
lehet mert le-ölgösnek mindenkit a járda-
ról, s ha figyelmezteti az illető őket akkor le-
tegerik, és illetlen sárkakat kiabálnak utá-
na.
Tehát nagyon kérem a Tehintetes igazgató-
ságot hegyes hegyek minél előbb intézkedni mert
viselkedésüket ürni tovább nem lehet.
A Tehintetes igazgatóságnak hegyes pártfogásait

Az igazgató papírtakarékossági okok miatt az 1921. február 16-án kelt levele folytatását egy szülői panaszlevél tetején folytatta.

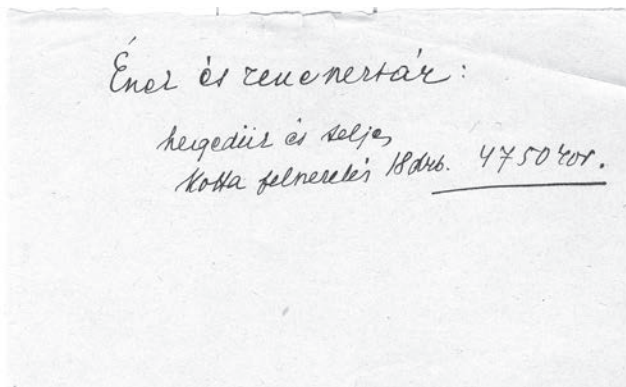
mégpedig önköltségi áron. Senkinek sem kell tehát könyveket vásárolni, viszont az iskola köszönettel veszi, ha a régi tanítványai, esetleg náluk még meglévő s használható, tankönyveiket a segítőegyesületnek akár pénzért, akár ingyen átengedi.”

A híradásból egyértelműen látszik, hogy felsőbb éves diákoktól kérték és szedték össze a használt könyveket, és ezeket juttatták el az alsóbb éves diákoknak.

Az iskola vezetése és a tanárok is 1918-tól kezdve éveken át papírgondokkal küszködtek. Nem volt – nem lehetett kapni – olyan papírt, amelyre a hivatalos jelentéseket lehetett volna írni. 1920-ig az iskola nem rendelkezett írógéppel. Ezért minden levelet az igazgató 2 példányban készített el. Az ún. piszkozat példány került az irattárba és a tisztázat került a felsőbb hatósághoz, (minisztérium, tankerület, város). A helyben maradt leveleken látszik, hogy azt többször javította, kihúzott belőle részeket.¹¹⁶ (Lásd.1.sz. melléklet hátul)

Ezért, hogy pontosan mi ment el a főhatóságnak, csak megközelítően tudhatjuk. A papírral úgy is takarékoskodtak, hogy egy „géppapírt” hosszában elvágtak és így két levelet is lehetett arra készíteni. 1920-ban kaphatott vagy vásárolt az iskola írógépet, így már a levelek több példányban készülhettek. Igaz, hogy a másodpéldányok nagyon halványak, alig olvashatók. A papírhány miatt az igazgató az előző évek olyan leveleit selejtezte le, amelyek szerinte nem voltak fontos. Ezek tiszta oldalára írta a jelentéseket. A sorok sűrűségéből látszik, hogy így is takarékoskodott a papírral.¹¹⁷ (Lásd 2. sz. melléklet szövegben)

A tanárok jelentésüket is „fecniken”, kitépett füzetlapokon adták át az igazgatónak. A román károk szertáronkénti felmérése is ilyen papíron született.¹¹⁸ (Lásd 3. sz. melléklet szövegbe)

A román megszállás kárait a szertárfelelősök „papírfecnikre” írták.

A románok által okozott károk jegyzéke
Személyes és irodalmi károk

4 kg. higany a 250k.	1000.00
bomba, aether, benzol, petroleum károlt	200.00
boronaküszök	20.00
1 db. mérővíz	40.00
100 g. higanyvíz 14 db. cigarettával	200.00
1 db. órával szembe 6 db. órával szembe	300.00
1 db. órával szembe, 1 db. órával szembe, 1 db. órával szembe	500.00
1 db. órával szembe, 1 db. órával szembe, 1 db. órával szembe	200.00
1/16. kőolaj	40.00
1/16. mikrométer szerszám	100.00
1/16. mérőszerszám szerszám	300.00
1/16. 1/16. gépek, csigák, csigák, stb.	240.00
1/16. rugós mérleg	10.00
1/16. 1 db. fém mérleg	10.00
1/16. 1 db. cső csappal	100.00
1/16. általános mérőszerszám	80.00
1/17. Aneroid barometer	120.00
1/18. 1 db. higany és quinnia	300.00
1/18. 1 db. a légsűrítőkészlet 1/16. csappal a légsűrítőkészlet	40.00
1/19. monochord	300.00
összesen	4290.00

Az „utolsó” bővebb Értesítő az 1917/18-as tanév eseményeiről tudósított. A következő két tanévről egy összevont Értesítő jelent meg 1920-ban. A kiadvány rendkívül gyenge minőségű papírra készült, rövid terjedelemben. A papír minőségén és a két Értesítő terjedelméből egyértelműen látszik, hogy papír hiány volt.

3. Az 1920. június 4-i tiltakozó felvonulás

1920 elejétől kezdve a helyi sajtóban megjelentek a későbbi békediktátum feltételei elleni tüntetés hírei. Czeglédi Kisgazda c. újságban olvasható: „1920.02. 01. február 1-jén 11 órakor nagygyűlés lesz a Kossuth téren. Tiltakozás a békefeltételek ellen.”¹¹⁹

Czeglédi Híradó c. újságban 1920. május 9. tiltakozó nagygyűlés a feltételek ellen címmel jelent meg a felhívás: „...Legdrágább területeinken rác, oláh, cseh, horvát akar osztozkodni. Ezt nem engedhetjük. A gyilkos határozatot el nem fogadhatjuk... Ez ellen tiltakozni kell. E célból 1920. évi május 9-én délelőtt 11 órakor a Kossuth-téren tiltakozó NÉPGYŰLÉST TARTUNK” A nagygyűlés műsorában szerepel negyedikként Nem, nem soha írta S. Nagy Lajos, előadja dr. Nagy Rezső főgimn. tanár...¹²⁰

1920. június 4-én a békedekrétum aláírásának napján délelőtt 10 órára az Árpád-térre Kossuth-szobornál néma tüntetést szerveztek.

„Tüntetés a rabló béke ellen. Pénteken d. e. 10 órakora rablóbéke aláírásának órájában megállt minden dolog a városban. Mindenki a Kossuth-szoborhoz vonult és ott 10 percig némán tüntettünk az ország kifosztása ellen. Az összes iskolák növendékei, tanítóik tanáraik vezetésével szintén felvonultak s a 10 perc leteltével ezer meg ezer torok küldte az Ég felé a magyar imádságot: Isten áldd meg a magyart! Az ének után a tüntető tömeg, ahogyan jött némán, csendben távozott.”¹²¹

A néma tüntetést azonban megzavarta egy incidens, amelyről a gimnázium igazgatója még azon a napon (június 4-én) írásban jelentést tett a város rendőrkapitányának.

„Rendőrkapitányságnak!

Hivatalos felhívására azonnal jelentem, hogy a tanári testületől beszerzett információk szerint ma de. a vezetésem alatt álló intézet kivonulása alkalmával az Árpádtéren a következők történtek. (szemtanúk Cserghő Mihály, dr. Simon László és dr. Sobó Jenő tanárok)

Mikor a Kossuth szoborhoz párosával felvonuló ifjúságnak az eleje már a szobor körül elhelyezkedett, a vége még a térnek Rónay féle ház felől eső sarkánál volt. Ekkor egy zászlós vagy hadnagy korbáccsal a kezében és két polgári ruhában lévő személy botokkal a kezükben a csapathoz jött. A tiszt, parancsoló hangon szólta, hogy a zsidó fiúk álljanak ki a sorból. Ezt a fiúk ellenkezés nélkül megtették. A tiszt megfogta Cserghő Mihály tanárt is karjánál fogva és ráírvalva, hogy maga is zsidó. Szinte kihúzta őt a menetből, és csak akkor eresztette szabadon, mikor a körülállók azt kiabálták, hogy ez nem zsidó, ez keresztény tanár.

Az erre az önkéntelenül is félrevonuló zsidó diákokra most a két polgári személy rárontott és botokkal verték a téren őket. Egyes zsidó tanulókat, kik a többiek között maradtak, később is kihúztak a botos személyek és botütések között elkergették őket. Cz. 1920. VI. 4. Ries”¹²²

A levélből kitűnt, hogy a rendőrkapitányság már tudott az eseményről (Hivatalos felhívására...) és a rendőrség kérte az igazgatót az esemény leírására. Az iskola igazgatója másnap június 5-én mindezt bővebb leírásban jelentette a tankerületnek is.¹²³ A jelentés elején sajnálatos eseménynek minősítette a megtörténteket. Leírta, hogy a felvonuláson a polgári fiú- és leányiskola, valamint a három felekezeti elemi iskola tanulói is részt vettek. A jelentés további része tartalmazta mindazon történéseket, amelyeket a rendőrkapitányságra az igazgató jelentett. A levél befejező részéből egyértelműen kiderült, hogy a rendőrkapitányságról látták az eseményeket és ezért kért a kapitány azonnal írásbeli jelentést az igazgatótól.

„.... A rendőrkapitányság ablakai a térre nézve egyes rendőrközegek távolról szemtanúi voltak az eseménynek. A főkapitány az eljárást nyomban megindította s hivatalos felhívásra írásban adtam neki jelentést arról, amit a tanári testület egyes tagjai tapasztaltak. Cserghő Mihály tanár, mint hivatalos tart. tiszt a katonai állomásparancsnokságnál is tett jelentést a saját személyét ért sérelemeről...”¹²⁴

Az igazgató jelentésében egyértelműen megfogalmazta, hogy az ünnepi hangulatot ez az esemény teljesen elrontotta. „... Bár az akkor már a szobor körül elhelyezkedett alsóbb osztálybeli ifjúság egy része a most említett dolgokról nem vett azonnal tudomást, az ünnepi hangulat mégis teljesen el volt rontva...”¹²⁵

Az iskolai irattár anyagából nem derült ki, hogy lett-e folytatása az eseménynek. Érdekes, hogy a helyi sajtó erről – tudomásom – szerint nem tett említést.

4. Amit egy tanári tabló és egy csoportkép elárul

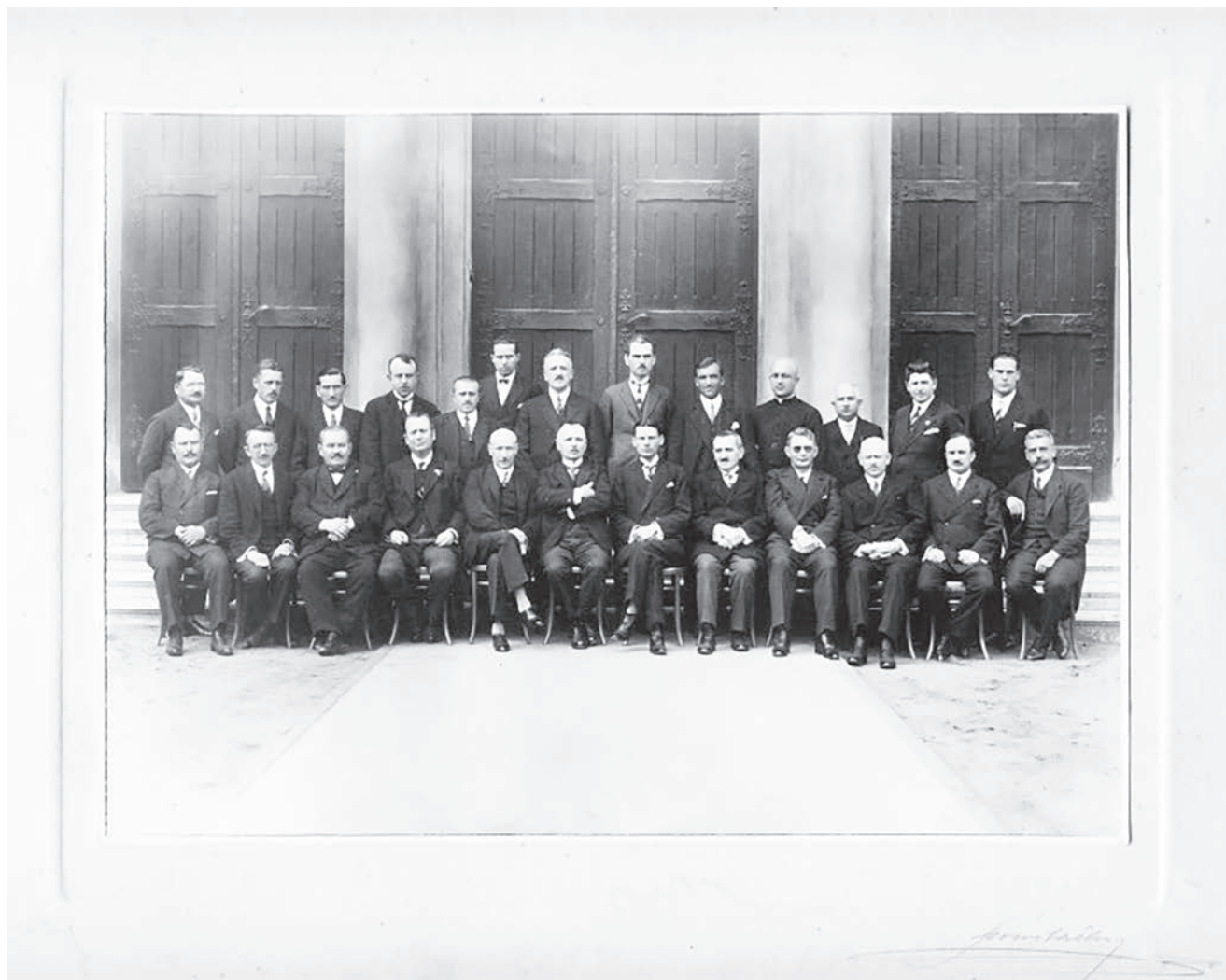
Az 1924/25-ös tanévben készült ez a tabló¹²⁶, amikor az iskola fennállásának 25. évfordulóját ünnepelte. A tablón 34 fénykép és középen az iskola épületéről egy festett kép látható. A 34 személy közül 24 kinevezett aktív, 5 nyugdíjas, 1 tanárjelölt és 4 óraadó tanár volt.

A 29 kinevezett, aktív vagy nyugdíjas tanár születési helye és előző munkahelye:

	születési hely	előző munkahely
Doby Samu nyugdíjas tan.	Homonna	Privigyé
Paulovits Károly nyugdíjas tan.	Pilismarót	Cegléd
Áldor Imre nyugdíjas tan.	Budapest	Eger
Tittel Lajos nyugdíjas tan.	Szabadfalu	Lőcse
Dobó Zoltán nyugdíjas tan.	Budapest	Székelyudvarhely
Korocz László tanár	Tiszabercel	itt kezdett
dr. Halász Kálmán tanár	Egyházaskenő	itt kezdett
Kreigel Kornél tanár	Felka	Beregszász
dr. Opper Jenő tanár	Keszthely	Késmárk
Pallein János tanár	Gölnicbánya	Zombor
Miklós Ferenc igazgatóhelyettes	Budapest	Nyitra
Ries Ferenc igazgató	Turnu Severin	Temesvár
dr. Rorák Imre tanár	Túr-Terebes	Szabadka
Révfy Zoltán tanár	Ada	Beregszász
Haerter Ádám tanár	Mezőberény	Zalaegerszeg
Wiese Gyula tanár	Augsburg	Igló
Jóbai János tanár	Beregszász	Petrozsény
Szelezky Mihály tanár	Monor	Szatmárnémeti
Sárkány József tanár	Izsnyéte	Szeged
Benke Andor tanár	Fácząd	itt kezdett
dr. Simon László tanár	Budapest	Aranyosmarót
Velker János tanár	Ungvár	Erzsébetváros
Scheitz Emil tanár	Magyaróvár	itt kezdett
Piros Kálmán tanár	Csepreg	Eperjes
dr. Szarka Gyula tanár	Túrisszakállas	Pozsonyszentgyörgy
Szónyi Sándor tanár	Makó	itt kezdett
Mayer Péter r. tanár	Fiume	itt kezdett
Schmidt A. István tanár	Nezsider	Aranyosmarót
Ujváry Ferenc tanár	Esztergom	Szentgotthárd

A 29 aktív vagy nyugdíjas tanár születési helye alapján a megoszlás a következő:
 az elcsatolt területen született 14+1 tanár (Augsburg). 14 tanár születési helye későbbi anyaország területére esett.
 A ceglédi gimnáziumba kerülésük előtt 17 tanár az elcsatolt területen tanított, onnan menekült. A 29 tanárból
 21 fő a születési helye vagy az előző munkahelye (vagy mindkettő) alapján kapcsolódott az elcsatolt területekhez.
 Ez azt jelentette, hogy Trianon a tantestület kétharmadát közvetlenül érintette.

Az 1929/30-as tanévben készült csoportkép

1930 júniusában a gimnázium épülete előtt készült ez a tanári csoportkép¹²⁷. Ülnek balról: Piros Kálmán, Sárkány József, Pallein János, dr. Opper Jenő, Haerter Ádám, dr. Rorák Imre, Szőnyi Sándor ig., Miklósy Ferenc igh., Kreiger Kornél, Vizsolyi Gyula, Szelezky Mihály, Velker János, állnak balról: Jóbai János, dr. Simon László, Benke Andor, Hegedűs Sándor, Schmidt A. István, Vörös Márton tanárjelölt, Máyer Péter, Scheitz Emil, Ujváry Ferenc, dr. Halász Kálmán, vitéz Fehérvári Dezső, vitéz Lengyel Albert, Czakó Jenő hitoktató. ?

	születési hely	előző munkahelye
Piros Kálmán tanár	Csepreg	Eperjes
Sárkány József tanár	Izсныéte	Szeged
Pallein János tanár	Gölnicbánya	Zombor
dr. Opper Jenő tanár	Keszthely	Késmárk
Haerter Ádám tanár	Mezőberény	Zalaegerszeg
dr. Rorák Imre tanár	Túr-Terebes	Szabadka

Szónyi Sándor igazgató	Makó	itt kezdett
Miklósy Ferenc igazgatóhelyettes	Budapest	Nyitra
Kreiger Kornél tanár	Felka	Beregszász
Wiese Gyula tanár	Augsburg	Igló
Szeleczy Mihály tanár	Monor	Szatmárnémeti
Velker János tanár	Ungvár	Erzsébetváros
Jóbai János tanár	Beregszász	Petrozsény
dr. Simon László tanár	Budapest	Aranyosmarót
Benke Andor tanár	Fácád	itt kezdett
Hegedűs Sándor tanár	Gyula	Kisvárd
Schmidt A. István tanár	Nezsider	Aranyosmarót
Máyer Péter tanár	Fiume	itt kezdett
Scheitz Emil tanár	Magyaróvár	itt kezdett
Ujváry Ferenc tanár	Esztergom	Szentgothárd
dr. Halász Kálmán	Egyházaskenő	itt kezdett
vitész Fehérváry Dezső tanár	Baja	Baja
vitész dr. Lengyel Albert tanár	Kurtapatak	Kisvárd
Czakó Jenő hitoktató	Kiskunhalas	Makó
Vörös Márton tanárjelölt		

A csoportképen 25 tanár látható Közülük az elcsatolt területen született 10+1 tanár (Augsburg). 14 tanár születési helye későbbi anyaország területére esett. A ceglédi gimnáziumba kerülésük előtt 12 tanár az elcsatolt területen tanított, onnan menekült. A 25 tanárból 16 fő a születési helye vagy az előző munkahelye (vagy mindkettő) alapján kapcsolódott az elcsatolt területekhez.

A két tablókép és a hozzá kapcsolódó adatok alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a két világháború közötti gimnáziumi tantestület tagjait közvetlenül érintette a trianoni békeszerződés alapján elcsatolt területek vesztesége. Szülőhelye vagy előző munkahelye került más országba. Gyakran hangzott el, hogy a húszas és harmincas évek tantestülete nemzeti érzelmű volt, magáénak érezte az akkori politikai rendszer nézetét. A fentiek alapján mindez még jobban érthető.

Jegyzetek

- 1 1899-től 1919. január 30-ig neve Czeplédi Magyar Állami Királyi Főgimnázium
- 2 1900-tól 1948-ig minden évben megjelent az Értesítő, amelyet gyakran évkönyveknek neveznek. Az 1918/19-es és az 1919/20-as tanévről 1920 őszén egy összevont Értesítőt adtak ki.
- 3 A dokumentum fedőlapján a következő olvasható:” A czeplédi áll. főgimnázium tanárainak törzskönyve 1899-től kezdve. A tanulmányban ezt a dokumentumot Tanári törzskönyv néven említtem.
- 4 Országos Gyermekvédő Liga Surányi Károly József Hadiárva Otthon. Az intézmény építésének kezdeményezője az Alföldi Magyar Közművelődési Egyesület (AMKE) volt. Az építkezést 1914 májusában kezdték el, és már szeptemberben be is költözhetett az első 30 diák. A jól előkészített terveknek azonban a háború szabott gátat. A nagy számban érkező sérült katonát helyhiány miatt már nem tudták ellátni a kórházak, ezért az internátust a sérültek ápolására országsszerte megnyíló hadikórházak közé sorolták be. A Vöröskereszt 1914. december 6-tól ide irányította a harctérről érkező sérülteket, s egészen 1917-ig lábadozó betegek foglalták el az épületet. A háború alatt a miniszteri biztos szabálytalanságokra hivatkozva felfüggesztette az AMKE működését. Az intézmény történetének újabb fordulata is a háborúhoz köthető. Surányi József, a Pesti Napló volt főszerkesztője félmillió alapítványt ajánlott fel az Országos Gyermekvédő Ligának azzal a céllal, hogy a háborúban elesett fia emlékét megörökítse. A mindössze 20 éves Surányi Károly József huszár önkéntesként az orosz harctéren esett el. A Liga a czeplédi internátust választotta a hadiárva elhelyezésére, és a nagy összegű adományból az AMKE adósságait is rendezni tudták. Így lett Czepléd első internátusából az ország első hadiárvaotthona.
- 5 Igazoló Bizottság Jegyzte
- 6 A vasúti közlekedés bizonytalanra vált ezekben az években.
- 7 Czeplédi Kossuth Lajos Gimnázium irattára (továbbiakban: CKI) 443/1919
- 8 CKI 3/1920
- 9 CKI 443/1919
- 10 CKI 3/1920
- 11 CKI 415/1919
- 12 CKI 211/1920
- 13 CKI 415/1919
- 14 CKI 502/1919
- 15 CKI 81/1919
- 16 CKI 668/1920
- 17 CKI 109/1920
- 18 CKI 417/1922
- 19 Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium elnevezés a könyvben rövidítve VKM formában szerepel.
- 20 A Budapestvidéki Tankerülethez tartozott a czeplédi gimnázium.
- 21 CKI 702/1922
- 22 CKI 702/1922
- 23 CKI 280/1919
- 24 CKI 142/1919
- 25 CKI 142/1919
- 26 CKI 147/1919
- 27 A könyvben szereplő azon magyar helyiségek listáját, amelyek a trianoni béke után más országba kerültek a 5b. sz. melléklet tartalmazza.
- 28 CKI 189/1919
- 29 CKI 445/1919
- 30 CKI 505/1919
- 31 CKI 336/1921
- 32 CKI 157/1919

- 33 A Tanári törzskönyv bejegyzései alapján
- 34 Velker (Velkey) János 1946-ban Németországban halt meg.
- 35 Czeplédi M. Kir. Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője 1920-21. iskolai évről. 2. oldal
- 36 Czeplédi M. Kir. Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője 1920-21. iskolai évről. 2. oldal
- 37 CKI 331/1922
- 38 A Czeplédi M. Kir. Áll. Kossuth-Reálgimnázium Értesítője az 1928/29-es tanítási évről 7-8. oldal
- 39 A Czeplédi M. Kir. Áll. Kossuth-Reálgimnázium Értesítője az 1928/29-es tanítási évről 8-9. oldal
- 40 A Czeplédi M. Kir. Áll. Kossuth-Gimnázium Értesítője az 1937/38. évről 1-2. oldal.
- 41 A menekült tanárok közül azokról írtam bővebben, akik legalább 10 évet töltöttek a Czeplédi Kossuth Lajos Gimnáziumban. A tanárok a czeplédi kinevezésük sorrendjében szerepeltek.
- 42 A Katonai Érdemkereszt a Habsburg Birodalom, majd az 1867-ben létrehozott Osztrák–Magyar Monarchia katonai kitüntetése volt. 1849 októbere és 1918 februárja között több módosítással alakult ki ez a kitüntetés-család, melyet tisztek kaphattak meg. A kitüntetés négy osztályba sorolva létezett: Koronás Arany Érdemkereszt és Arany Érdemkereszt, illetve a Koronás Ezüst Érdemkereszt és Ezüst Érdemkereszt.
- 43 I. o. signum laudis Katonai Érdemérem. A köznyelv SIGNUM LAUDIS néven ismeri azt a kitüntetést, melyet a DICSERET JELE-ként I. Ferenc József 1890. március 12-én alapította a Katonai Érdeméremet oly tisztek részére, akik kiválóan szolgáltak békében vagy háborúban.
- 44 Károly-csapatkereszt az Osztrák–Magyar Monarchia katonai emlékérem kitüntetése volt. IV. Károly király által 1916-ban alapított háborús emlékérem, amelyet az első világháborúban teljesített katonai szolgálat során lehetett kiérdemelni.
- 45 Czeplédi Állami Polgári Fiúiskola: az 1868-ban megjelent ún. Eötvös törvény tette lehetővé a polgári iskolák létrehozását. A törvény megjelenése után egy évvel 1869 nyarán Czepléden létrejött a polgári fiúiskola. Első igazgatója Elefánti József volt. Az iskola épülete a mai Táncsics Mihály általános iskola (régii) épülete volt. Ez az iskolatípus 1948-ban szűnt meg.
- 46 MOVE: Magyar Véderő Egyesület. Eredetileg paramilitáris civilszervezet, 1918-ban alakult meg. Az 1920-as évektől sportegyesületek, lövészegyesületek, cserkészcsapatok tartoztak a kötelékébe.
- 47 A tanárookra vonatkozó adatok a Tanári törzskönyvből és az Értesítőkből származnak.
- 48 A vitézi rendet 1920-ban Horthy Miklós kormányzó alapította. A vitézi címet elsősorban a világháborúban hadi kitüntetéseket szerzett személyeknek adományozta. A cím használatára a rend alapszabálya szerint a legidősebb férfi leszármazott is jogosulttá vált. A rend tagjai javarészből harcedzett katonák voltak, az Országos Vitézi Szék vezetői és alkalmazottai a honvédelmi minisztérium állományába tartoztak. A vitézi rendet 1945 februárjában betiltották. A második világháború utáni első magyarországi vitézavatásra 1992. október 26-án került sor.
- 49 Az iskolai feladatokat és a társadalmi szerepvállalásukat az évente megjelenő Értesítőkből vettem át. Az itteni felsorolásból nem derül ki, hogy az adott feladatot melyik tanévben látták el.
- 50 IV. világhajboree A 4. Cserkész Világdzsembori 1933. augusztus 2. és 15. között, Magyarországon, Gödöllőn megrendezett cserkésztalálkozó volt. A rendezvényen 54 ország 26 000 cserkésze (ennek kb. fele magyar) vett részt.
- 51 Czepléd és Környéke című lap 1925-től jelent meg. Az utolsó számot 1933. december 25-én adták ki.
- 52 Jézus Szíve Szövetség (Szentszív-Szövetség) (1865-1946) Az egyház küldetésében a nevelés szolgálatával vettek részt, amit három formában létezett: iskolai nevelés által, a szegények felé való elköteleződéssel és lelkeségi-pasztorális szolgálattal. Tagjait tízes csoportokban nevelte komoly vallásosságra. A középiskolásokat a Jézus Szíve Testőrgárda, az elemistákat a Szívőrgárda fogta össze.
- 53 Urak kongregációja: Mária kongregáció (latinul *Congregatio Mariana*) egy olyan katolikus lelkeségi mozgalom, hitbuzgalmi egyesület, mely Loyolai Szent Ignác-i lelkiülettel a római katolikus egyház tanítását vallja, és Szűz Mária-tiszteleten alapul. Közvetlen célja volt, hogy tagjait, főként az ifjúságot a vallási, erkölcsi alapokon nyugvó nevelésbe, a hitélet erősítésére és a Mária-tiszteletre nevelje. Egy-egy kongregáció általában azonos korú, műveltségű, társadalmi helyzetű, érdeklődési körű embereket fogott össze, ezért volt férfi, női, ifjúsági stb. kongregáció.
- 54 Actio Catholica: (magyarul *Katolikus Akció*, rövidítve AC) a katolikus egyház kiemelkedően fontos mozgalma volt az első világháború és a második vatikáni zsinat közötti időszakban. XI. Piusz pápa (1922–1939) buzdítására a világ

- számos országában létrehozták az AC-t azzal a céllal, hogy a világi híveket bevonják az egyház életébe és munkájába a hierarchia vezetése alatt.
- 55 Frontharcos Szövetség: Országos Frontharcos Szövetség (1929-1939) A Frontharcos Szövetséget fölváltó testület, amely 1938-ban alakult meg. A tűzharcos szövetségnek tagja lehetett az a magyar állampolgár, aki az első világháborúban, az arcvonalban szolgálva, megszerezte a Károly-csapatkeresztet.
- 56 Stefánia Szövetség 1915-ben alakult meg. Az anya-, gyermekvédelemnek korábbi hagyományai, a századforduló Magyarországnak társadalmi, gazdasági és ebből következően demográfiai, népmozgalmi változásai keltették életre a védőnői hálózatot. Megalakulásakor két főcélkitűzése volt: a csecsemőhalandóság csökkentése és a nemzet számbeli erősítése.
- 57 Magyar Nemzeti Szövetség Magyar Revíziós Liga 1918-ban a Területvédő Ligát, később majd a Magyar Nemzeti Szövetséget igyekezett céljainak részben alárendelni. 1921 nyarán a kormány létrehozta a Társadalmi Egyesületek Szervezete Központját, amelynek a feladata az újonnan kialakult szomszéd országokba hátrahagyott magyar kisebbségek gondozása, valamint a Trianon-ellenes propaganda folytatása volt. A Magyar Revíziós Liga alakuló ülését végül 1927. július 27-én tartották. Az egyik vezéregyénisége, majd elnöke Herczeg Ferenc (1863-1954) író, újságíró volt, alelnöke pozsonyi Eckhardt Tibor (1888–1972) kisgazdapárti politikus, országgyűlési képviselő. A Magyar Revíziós Liga arra törekedett, hogy a világ fontosabb országaiban felhívja a figyelmet a trianoni béke igazságtalanságaira, és azzal elősegítse a revízió sikerét.
- 58 Foederatio Americana 1921–1946 között működő katolikus egyetemi és főiskolai hallgatók szövetsége. Nevüket Szent Imrétől vették. A két háború között a legnagyobb katolikus egyetemi ifjúsági szervezet. Céljuk a diákság keresztény alapokon való tanítása. A szervezet élén a Magister Magnus állt, helyettese a Magister Urbanus volt. Emellett működtek még a dominusok, akik a szervezet védnöki karának tagjai voltak, általában világi és egyházi közéleti személyiségek. 1946-ban a belügyminiszter feloszlatta.
- 59 Magyar Városok Monográfiája Cegléd. A könyv 1931-ben jelent, Kolofont József városi főjegyző szerkesztésében. A kötetben három gimnáziumi tanár is részt vett: dr. Opper Jenő, Sárkány József és Velker János. Velker János két fejezetet írt: „Cegléd a Rákóczi szabadságharc után 1848-ig”, illetve „Cegléd 1848/49-ben.”
- 60 Oberköllnbach város Bajorországban (Németország)
- 61 ceglédi Kaszinó Egylet 1842-ben alakult Cegléden. 1949-ben szüntették meg. Az első alapszabály 1.§-ban így fogalmazza meg az Egylet célját: *„csinosb társalgás, a véleményben és helyzetben különbözők közeledése, a közértelmiség előmozdítása.”* Elnöke volt többek között Gubody Ferenc polgármester, majd a két háború között dr. Sárkány Gyula polgármester.
- 62 Segítő Egyesület: 1900. február 6-án alakult meg a gimnáziumban. Az első jegyzőkönyvben fogalmazták meg az egyesület feladatát, többek között: *„... A segítség abban állna, hogy arra érdemes tanulókat tankönyvekkel, ruházattal, tandíjjal és ha lehetséges lesz és célszerűnek fog mutatkozni, időjártával élelmezéssel is ellátja...”* Az alakuláson részt vett Kossuth Ferenc a város országgyűlési képviselője is. Az egyesület létezéséről még az 1945/46-os tanév értesítőjében is lehet olvasni.
- 63 ceglédi Katolikus Ifjúsági Egyesület: a katolikus ifjúsági szervezetek nemek, korosztályok és foglalkozási ágak szerint tagolódtak. Leginkább megragadható a katolikus iskolatípusokban történő szervezet, az elemi iskolásoknak, a középiskolásoknak és a főiskolai-egyetemi hallgatóknak létesült egyesületek.
- 64 Czeplédi Törekvés Sport Egyesület 1917-ben jött létre. 1929-ben szűnt meg.
- 65 Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület 1883-ban alakult kultúregyesület a Magyar Királyság északi területein, melynek egyik fő tevékenysége a magyarosodás elősegítése és pánszláv eszmék visszaszorítása volt. Ennek egyik fő eszköze magyar óvodák, népkönyvtárak[1] és iskolák alapítása és fenntartása, volt elsősorban szláv területeken. Szék-helye Nyitra volt. 1918-ban szűnt meg.
- 66 Országos Középiszkolai Tanáregyesület 1861-ben alakult, de működését 1865-ben engedélyezték. Célja a *„középiszkolák érdekeit előmozdítani és a szegény tanulókat segíteni...”*
- 67 A Ceglédi M. Állami Kossuth-Gimnázium Évkönyve az 1944-45. tanévről szerk. dr. Halász Gyula Cegléd, 1945. Kiadta az iskola igazgatósága 30. old. 3. oldal.
- 68 Augsburg város Bajorországban (Németország)

- 69 Cegléd Megyei Város Kalauza, írta: Jóbai János reálgymnáziumi tanár, Cegléd, 1930. 16 p. CKI
- 70 Dolgozók gimnáziuma: A 11.300/1945. M.E. sz. rendelet alapján 1946. március 5-én nyílt meg a ceglédi gimnáziumban ez az oktatási forma. Két osztály indult az ún. nyári tanévre 51 fővel. Mindkét osztály reáltagozatú volt, ami azt jelentette, hogy latin helyett francia nyelvet tanultak. Ez a képzési forma levelező és/vagy esti képzés formájában évtizedeken át fennmaradt.
- 71 Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTESZ)
- 72 A Beregszászi Magyar Gimnázium Története 1864-1989 Magyarországi Kutató Intézet Bp. 1990. 17. old.
- 73 Ceglédi M. Kir. Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1928-29. iskolai évről. 2. oldal
- 74 Ceglédi Híradó 1920.09.02.
- 75 CKI 608/1920
- 76 CKI 609/1920
- 77 CKI 609/1920
- 78 Ries Ferenc 1868. május 1-jén született Turnu Severinben. Mennyiségtan-természettan szakos tanári oklevelet szerzett Budapesten. Első munkahelye Munkácsra volt, onnan került Temesvárra. 1902. július 25-től megbízott igazgatója lett a Ceglédi M. K. Á. Főgimnáziumnak, ahol 1903. okt. 12-től kinevezett igazgatóként dolgozott. Nevéhez fűződik többek között az iskola épületének felépítése, berendezése, az osztályok számának 12-re való fejlesztése, a menekült tanárok és diákok befogadása, az iskola alapításának 25. évfordulójának megünneplése, stb. Aktív igazgató korában 1927. október 8-án Cegléden hunyt el.
- 79 CKI 198/1920
- 80 CKI 209/1920
- 81 CKI 133/1920
- 82 CKI 318/1920
- 83 CKI 318/1920
- 84 CKI 162/1923
- 85 Az első évtizedekben ezt „Névkönyvnek” nevezték.
- 86 Biztosan több menekült diák volt, csak róluk nincs adatunk. Például ha egy család több gyermekkel menekült nem biztos, hogy minden diák gimnazista korú volt. Ha a tanuló pl. elemi iskolába 1-4 osztályba került és a következő évben vagy években iratkozott be a gimnáziumba, ott már a névkönyvben „az előző osztályt hol végezte” rovatba Cegléd valamelyik elemi iskolájának neve szerepel.
- 87 Két tanuló esetében az apa foglalkozása nem szerepelt
- 88 Kürti György, (2005): A ceglédi Kossuth Lajos Gimnáziumban érettségizettek névkönyve. Centenárium füzetek V.
- 89 A Ceglédi M. Kir. Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1918/19. és 1919/20. iskolai évről. 2-3 oldal
- 90 CKI 415/1919.
- 91 CKI 410/1920.
- 92 CKI 506/1919
- 93 CKI 300/1920
- 94 CKI 540/1919
- 95 CKI 300/1920
- 96 CKI 14/1920
- 97 Ceglédi M. Kir. Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1920-21. iskolai évről 1. oldal
- 98 Ceglédi M. Kir. Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1920-21. iskolai évről 1. oldal
- 99 Tanári törzskönyv 41. oldal CKI
- 100 Tanári törzskönyv 61. oldal CKI
- 101 CKI /4151919
- 102 CKI 77/1921
- 103 Tanári törzskönyv 41. oldal CKI
- 104 CKI 4/1920
- 105 Tanári törzskönyv 61. oldal CKI

- 106 CKI 410/1920
- 107 CKI 5/1920
- 108 CKI 631/1920
- 109 CKI 123/1921
- 110 A Czeglédi M. Kir. Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1920-21. iskolai évről 4. oldal
- 111 A Czeglédi M. Kir. Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1921-22. iskolai évről 1-3. oldal
- 112 A Czeglédi M. Kir. Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1923-24. iskolai évről 5. oldal
- 113 A Czeglédi M. Kir. Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1921-22. iskolai évről 9. oldal
- 114 A Czeglédi M. Kir. Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1923-24. iskolai évről 5. oldal
- 115 A Czeglédi M. Kir. Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1925-26. iskolai évről 26. oldal
- 116 CKI 540/1919
- 117 CKI 77/1921
- 118 CKI 77/1921
- 119 Czeglédi Kisgazda 1920.február 1.
- 120 Czeglédi Híradó 1920. május 9.
- 121 Czeglédi Híradó 1920.június 2.
- 122 CKI 312/1920
- 123 CKI 312/1920
- 124 CKI 312/1920
- 125 CKI 312/1920
- 126 A Ceglédi Kossuth Lajos Gimnázium tulajdona (irattár)
- 127 A Ceglédi Kossuth Lajos Gimnázium tulajdona (irattár)

Irodalomjegyzék

- Ablonczy Balázs, (2015): *Trianon-legendák*. Budapest, Jaffa kiadó, 2015, (176 p.)
- Ablonczy Balázs, (2020): *Ismeretlen Trianon Az összeomlás és a békeszerződés története, 1918-1921* Budapest, Jaffa kiadó, (271 p.)
- Balla Tibor, (2019): *Szarajevó, Doberdó, Trianon Magyarország az első világháborúban*. Scolar kiadó 2003, (164 p.)
- Báthory Katalin dr, Benda István, Cséke Miklós, Dalmay Árpád, dr. Göndöcs László. Szerkesztette: Benda István és dr. Orosz László, (1990): *A Beregszászi Magyar Gimnázium Története 1864-1989*. Magyarországi Kutató Intézet, Budapest, 1990, (282 p.)
- Bölonyi József, (1987): *Magyarország kormányai 1848-1987*. Budapest, Akadémiai Kiadó, (414 p.)
- Gőz Sándor, (2011): *A gimnázium története 1904-től 1918-ig*. Centenárium füzetek VIII. Cegléd, (263 p.)
- Kürti Béla, (1984): *Fejezetek a ceglédi sport múltjából (1884-1984)*. Cegléd, Cegléd Város Tanácsa, (190 p.)
- Kürti Béla, (1989): *Eltűnt iskolák nyomában A polgári iskola Cegléden 1869-1948*. Cegléd, Ceglédi Kossuth Múzeum, (102 p.)
- Kürti György, (2005): *A ceglédi Kossuth Lajos Gimnáziumban érettségizettek névkönyve*. Centenárium füzetek V. Cegléd, (223 p.)
- Romsics Ignác, (2001): *A trianoni békeszerződés*. Budapest, Osiris, (246 p.)
- Romsics Ignác, (2019): *Erdély elvesztése, 1918-1947*. Budapest, Helikon, (452 p.)
- Reznák Erzsébet, (2017): *Cegléd város díszpolgárai 1867-2017*, Cegléd, Ceglédi Városi Televízió, (208 p.)
- Reznák Erzsébet, (2009): *A ceglédi sajtó története*. Cegléd, Gerjupart Kiadó (103 p.)
- Sebők László, (1990): *Határonkon túli magyar helységnevszótár* Arany Lapok Kiadó, (267 p.)
- A Ceglédi Magyar Királyi Állami Főgymnásium Értesítője az 1899-1900. iskolai évről. Szerkesztette. Miskolci Arnold ideiglenes igazgató. Cegléd 1900. Nagy Elek nyomda (72 p.)
- A Ceglédi Magyar Királyi Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1918/19. és az 1919/20. iskolai évről. Szerkesztette: Ries Ferenc tankerületi kir. főigazgató a főgimnázium igazgatója. Cegléd, 1920. Nagy Elek Nyomdája. (28 p.)
- A Ceglédi Magyar Királyi Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1920-21. iskolai évről. Szerkesztette: Ries Ferenc tankerületi kir. főigazgató a főgimnázium igazgatója. Cegléd, 1921. Nagy Elek Könyvnyomdája. (24 p.)
- A Ceglédi Magyar Királyi Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1921.-22. iskolai évről. Szerkesztette: Ries Ferenc tankerületi kir. főigazgató a főgimnázium igazgatója. Cegléd, 1922. Nagy Elek és fia Könyvnyomdája. (24 p.)
- A Ceglédi Magyar Királyi Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1922-23. iskolai évről. Szerkesztette: Ries Ferenc tankerületi kir. főigazgató a főgimnázium igazgatója. Cegléd, 1923. Nagy Elek és fia Könyvnyomdája. (30 p.)
- A Ceglédi Magyar Királyi Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1923-24. iskolai évről. Szerkesztette: Ries Ferenc tankerületi kir. főigazgató az imntézet igazgatója. Cegléd, 1925. „Hangya” szövetkezeti nyomdája. (30 p.)
- A reálgimnáziummá átalakuló Ceglédi Magyar Királyi Állami Kossuth-Főgimnázium Értesítője az 1924-25. iskolai évről. Szerkesztette: Ries Ferenc tankerületi kir. főigazgató a főgimnázium igazgatója. Cegléd, 1924. „Hangya” szövetkezeti nyomda. (33 p.)
- A Ceglédi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Tanári törzskönyv.1899- (Ceglédi Kossuth Lajos Gimnázium irattára)
- A Ceglédi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Tanulói névkönyve 1919-1920 (Ceglédi Kossuth Lajos Gimnázium irattára)
- A Ceglédi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Tanulói névkönyve 1920-1921 (Ceglédi Kossuth Lajos Gimnázium irattára)

- A Czeplédi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Tanulói névkönyve 1921-1922 (Czeplédi Kossuth Lajos Gimnázium irattára)
- A Czeplédi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Tanulói névkönyve 1922-1923 (Czeplédi Kossuth Lajos Gimnázium irattára)
- A Czeplédi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Tanulói névkönyve 1923-1924 (Czeplédi Kossuth Lajos Gimnázium irattára)
- A Czeplédi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Tanulói névkönyve 1924-1925 (Czeplédi Kossuth Lajos Gimnázium irattára)
- A Czeplédi M. Állami Kossuth-Gimnázium Évkönyve az 1944-45. tanévről. Szerkesztette dr. Halász Gyula Czepléd, 1945. Kiadta az iskola igazgatósága (30 p.) (Czeplédi Kossuth Lajos Gimnázium irattára)
- A Czeplédi M. Állami Kossuth-Gimnázium Évkönyve az 1945-46. tanévről, Szerkesztette dr. Halász Gyula igazgató, Czepléd, 1946. Kiadta az iskola igazgatósága (36 p.) (Czeplédi Kossuth Lajos Gimnázium irattára)

Folyóiratok - újságcikkek

- Bruckner Éva, (2017): Vagon – és barakkvárosok: *A Trianoni utódállamok menekültjeinek életkörülményei.*
In: Polgári Szemle, 13. évf. 1-3. szám
- Kubassek János, Irredenta vizsla, Magyar Nemzet 2020.május 29.
- Rubicon Történelmi Magazin 2020/1-2, XXXI. évfolyam 349-350. szám
- Rubicon Történelmi Magazin 2020/6-7, XXXI. évfolyam 345-346. szám
- Február 1-jén 11 órakor nagygyűlés a Kossuth téren. Tiltakozás a békefeltételek ellen.* In: Czeplédi Kisgazda 1919.
„A főgimnázium új tanárai”. In: Czeplédi Híradó, 1919. október. 9. 4. sz.
- Braun Soma és a tanári értekezlet* In: Czeplédi Újság, 1919. március 27.
- „Román kultúrnyomok a főgimnáziumban” In: Czeplédi Híradó 1919. december. 11. 22. sz.
- Tiltakozó nagygyűlés a feltételek ellen.* In: Czeplédi Híradó, 1920. május 9.
- A főgimnáziumi „menza” javára bemutató az „Iglói diákok” előadás a diákok szereplésével. A bevétel a tanári menza javára.* In: Czeplédi Híradó, 1920.május 23.
- Ries Ferenc az évzáró ünnepségen ismerteti a békefeltételeket.* In: Czeplédi Híradó, 1920. július 1.
- „A vagonlakókért” még 30 család lakik vagonokban. In: Czeplédi Híradó, 1920. szeptember 2.
- „A menekültek Czeplédi Otthona ma d.u. 5 órakor tartja alakuló gyűlését.....” In: Czeplédi Híradó, 1921. február. 20.
- A jóvátételi bizottság Czepléden.* In: Czeplédi Híradó, 1921. május 21.